

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשערה: אֲתָנָן, סֹלֶק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹנֵה פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט; לֹא מִמֵּשׁ; טַפְסָא = טרָאָא – שנוי
משמעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב"ש עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מִקְּחָא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְּחָא – 2; זִקְּחָא גְדוּל – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זִקְּחָא קֶטַן ... זִקְּחָא קֶטַן חֲבִיצָא פִּסְקָא – הקיש, השלישיה; קִדְמָא – סדר קדמות; אֹלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־וֹ – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קֶטַנָּה = תִּרְסָא –
דרוש בפסוק שנוי, מוציא; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מוציא; פִּרְא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-
משרתים, ולפי ההשערות

1.1 שמות א,א:

שמות שמות א,א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ כְּאֵן:

וְאֵלֶּה – רביעי, בתפקיד ארבע **שמות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים** ע"פ **בעה"ט** – ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשביה לא שינו שמותם.
מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן כה [כה] וישב ישראל בשטים (במדבר כה א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל
ממצרים, כך שנו רבותינו **בזכות ד' דברים** נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא
נפרצו בעריות.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב רב הונא (גי' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא את שמם ואת
לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בעורה
מנחם ציון פרשת בשלח וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל [ויק"ר פ"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם
ולשונם ומלבושם,

[ספר מוסרי הרמב"ם, מובאת **דרשת האדמו"ר מבעלז זלה"ה, שנת התרצ"ז**] איתא במד"ר פר' זו, וכן במד"ר שה"ש ובמדרש שוח"ט
בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים: א) שלא שינו את שמם, ב) שלא שינו את לשונם, שדברו בלשון הקודש, ג) שהיו גדורים בעריות, ד) שלא שינו את מלבושם. ואיתא עוד במדרש רבא פרשה זו דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל
ממצרים וגו'

מלת **וְאֵלֶּה** – מוטעמת בטעם רביעי, מרמז למסורת לדרוש ארבעה דברים, ששמרו עליהם בשביה של מצרים ובזכותם נגאלו ממצרים. ע"פ
וי"ר ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – שמרו מסתורין שלהם, לא נפרצו בעריות, ובגירסה אחת מוציא
לשון הרע – מיסתורין ומכניס לבוש. אכן **מנחם ציון** ועוד מפרשים הייתה בידיהם גירסה של [ויק"ר פ"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו
ממצרים שלא שינו שמם ולשונם **ומלבושם**, ולא מצאתי גירסה זאת. בכל אופן במיזוג בין הגירסאות נקבל בנוסף לשמירת השם העברי
את לשון, שמירת לשון, שמירה מעריות, מלבוש עברי.

שמות א,יב:

וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּקְצֹוּ – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות כאשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

רש"י (טט - המצרים) קצו בחייהם כלומר המצרים מאסו בחיי עצמם, והסיבות לכך:

רש"י (א) ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם. **תורה שלמה (קלא) (קלב) ובמדרש הגדול** אמר ר' יוחנן שהיו (בני ישראל) דומין
ביניהם כקוצים.

(ב) **יוסף דעת על רש"י** (שמצרים) היו בעיני עצמם כקוצין המושלכים בין הנטיעות.

(ג) **זהר ח"ב"ח** דהוה מתעקצי ממלאכי השרת כהני קוצי דמעקצי בהו אינשי.

שמות שמות א,יז: וַתִּירָאֵן הַמִּיֻלְדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ פֶּאֶשֶׁר דִּבְרַי אֱלִיהֶן מִלֶּךְ מִצְרָיִם:

וַתִּחַיֵּין אֶת-הַיְלָדִים:

... [וַתִּחַיֵּין] – טפחא, בתפקיד רבוי כאיתא ב-**מדרש רבה** - החייו לא רק הילדים הבריאים אלא גם שנולדו עם מומים ורפאו אותן, **בבלי**
סוטה יא,ב - תנא: לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון:

וַתִּחַיֵּין – טפחא, בתפקיד שנוי משמעות ע"י פתיחת טפח לקבל האפיון מהסילוק כנדרש ב- **שמות רבה (וילנא) פרשה א** ... ותחיין אלו
האמהות, כמו שהחיו הילדים כך החייו האמהות. **פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)** תנא לא דיין למילדות שלא המיתו אותם, אלא שהיו
מספיקות לאימותן של ילדים מים ומזון:

שמות ב,ט:

וַתֹּאמֶר לָהּ בַת-פְּרֹעֶה הַיְלִיכִי אֶת-הַיְלָד וְהִנְקִהוּ לִי וְאֲנִי אֲתֵּן אֶת-שְׂכָרְךָ:

וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיְלָד וַתִּנְקֶהוּ:

וַתֹּאמֶר לָהּ בַת-פְּרֹעֶה - דרגא מונח רביעי (מר"ד), אחד מ-59 (נד"ה) מופעים בתורה, בתפקיד תיקון הקלקול של חטא האדם הראשון
וגם גלות השכינה וחזרתה. בחירת בַת-פְּרֹעֶה לתת את התינוק לאמו העבריה להנקה, פותחת את תהליך הגאולה של כנסת ישראל והשכינה
מגלות מצרים. הגואל מתגדל בבית היצר הרע ומשפיע על הקליפה. כך נפתח תהליך יציאת שכינה מגלותה.
ע"פ פר' בראשית רבה וזוהר פר' במדבר השכינה הסתלקה מהתחוננים עד לרקיע השביעי בשבעה חטאים של דורות אדם שונים, פסוק זה
פותח את תהליך חזרת השכינה מרקיע הראשון לתחוננים במתן תורה ע"י משה רבנו והוא המסיים את שבע החזרות של השכינה מרקיע
שביעי לתחוננים כביום בריאת האדם. כמעט לכל השלבים אחריו מופעי מר"ד מתאימים.

שמות ב,יא: [ו] וַיִּנְקַל הַיְלָד וַתִּבְאֶהוּ לְבַת-פְּרֹעֶה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן:

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

[ו] וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּנְקַל מֹשֶׁה וַיִּצָּא אֶל-אֱלֹהֵי וַיִּרְא בְּסִבְלַתָּם:

וַיִּרְא אִישׁ מִצְרָיִם מִכָּה אִישׁ-עֹבְרֵי מֵאֲחֵיו:

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות
בארץ שם בפייה שם משה וגו'

• **טט** - **משה ותאמר** - זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשתה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט
ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.

• (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו**
משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם **בגזרת עירינ** כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 המצוות ההשקפות: אֲתָנָה = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹחֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשטו; מֵרָאָה = מאריך, רבוי; דוֹרָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט; לֹא מִמֶּשׁ; טַפְסָא = טרָאָה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דוֹרָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טַפְסָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטָן – 2; זִקְף-גָּדוֹל – 3; רְבִיעַ – 4 ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-קָטָן בחצי פסוק – הִקְשׁ; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֵשׁ"ס – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג ידועות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קָטָנָה = תִּרְסָא – דרוש בפסוק שער, מְחִיצָה; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מְחִיצָה; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- (ג) **י' כי מן-המים משיתיהו** – סלוק **י"א ויהי** – פסק, **וְתֵאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתֶיהוּ: וַיְהִי** כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא מְשָׁה אותו ומְשָׁה (האישי) מְשָׁה (ממלט) אחרים

שמות ב,יא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וְיִנְקֹל מִשְׁחַ אֶל-אָזְנוֹ וַיִּרְא בְּסִבְלַתְּם וַיִּרְא אִישׁ מִצְרַיִם מִפְּנֵי אִישׁ-עִבְרִי מֵאֲחִיו:

רש"י (יא) **ויגדל משה** – הלא כבר כתב: "ויגדל הילד" (לעיל, י), אמר רבי יהודה ברבי אילעאי (ראה תנ"כ וירא יז): הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו.

רמב"ן (יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** – שגדל והיה לאיש; כי מתחלה אמר "ויגדל הילד" (לעיל, י), שגדל עד שלא היה צריך לגמלה אותו, ואז הביאתהו "לבית פרעה והיה לה לכן" (שם), כי לפני מלכים יתיצב (ע"פ מש' כב, כט), ואחרי כן גדל והיה לאיש דעת. וטעם **ויצא אל אחיו** – כי הגידו לו אשר הוא יהודי (ע"פ אס' ג, ד), והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו; והנה הסתכל בסבלותם ועמלם, ולא יכול לסבול, ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ.

רלב"ג (יא) **ויצא אל אחיו** – יתכן שהיה מפורסם בבית פרעה כי משה היה עברי, ולזה ידע משה שהוא עברי; או הודיעה לו זה בת פרעה.

י"א וינקה משה ויצא אל-אחיו – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים מצד זקף-קטן ולפעמים לימוד שלישי מהמונח שלפני זקף-קטן. לימוד כפשוטו, שגדל והיה לאיש דעת, ועוד לימוד כפשוטו שהגיע לגדולה שמינהו פרעה על ביתו. ולימוד שלא כפשוטו – שמינהו לגדולה למרות הידיעה שהוא עברי ומשה למרות שגדל בבית פרעה היה חפץ לראות אחיו ולא יכול לסבול סבלותם.

שמות שמות ב,יד:

וַיֹּאמֶר מִי שְׂמֹךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָא עֲלֵינוּ הֲלֵהֲרַנְנִי אֶתְּהָ אֲמֹר פֶּאֶשֶׁר הֲרַנְנֵת אֶת-הַמִּצְרַיִם וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְרַע הַדְּבָר:

רש"י **מי שמוך לאיש?** – והרי עודך נער [תנח"ך שמות י]. תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על הקדמת המאוחר לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שמוך לאיש שר ושפטא תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו בא שנים רבות אח"כ.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות ב,כא: **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת-הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת-צַפְרָהּ בְּתוֹ לְמֹשֶׁה:**

שמות שמות ג,ד: **וַיִּרְא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה – בטעמים מרכא טפחא, תרגום אונקלוס (ת"א) וצבי משה ופירוש צבי – רצון בגי' 346 עולה מש"ה עם הכולל (עה"כ), עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה, ומשמעות הכולל היינו הרוחני המקיף את משה, כעין משה של למעלה (בארמית דלעילא) ואז המלה **משה** זה כעין הרוחני הפנימי של משה, כעין משה של מטה (בארמית דלתתא)

צבי – באתב"ש: צ' מחלף בה', ב' מחלף בש', י' מחלף במ', צב"י מחלף ב- הש"מ וזאת תמונת מראה כעין המושג אספקלריה מאירה (בהבנה של מראה) של אותיות מש"ה, כנאמר ב-**במדבר בהעלתך יב, כ** **פֶּה אֶל-פֶּה אֲדַבְרֶנּוּ וּמְרֹאֵהוּ וְלֹא בְּחִידָת וְתִמְנַת ה' וַיִּבֵּט וַיִּמְדוּעַ לֹא יִרְאֶה לְדַבֵּר בְּעִבְרֵי בְּמֹשֶׁה:**

ובהמשך בסנה (שמות ג ד) נאמר משה משה (בטעמים מרכא טפחא)(ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק, לעומת אברהם | אברהם, יעקב | יעקב, שמואל | שמואל)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה (ת"א) = וצבי משה; צבי (תרגומו) = רצון (גי') = מש"ה עה"כ (מקיף, היינו משה דלעילא)

צבי (אתב"ש) = הש"מ (כעין תמונת ה' יביט) (כעין תמונת מראה) מש"ה

מֹשֶׁה מֹשֶׁה (ללא פסק) אין הפרש בין משה דלעילא ומשה דלתתא, **משה** כולו ביטול מפני **רצון השם** היינו **עשה רצונו כרצונו**

כדי שיעשה רצונו כרצונו

הסבר נוסף

שמות ב,כא: **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת-הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת-צַפְרָהּ בְּתוֹ לְמֹשֶׁה:**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה – תרגום אונקלוס וצבי משה, פירוש וצבי – רצון, רצון"ג גי' 346, שהוא גם גי' מש"ה עם הכולל. עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה. ואפשר לומר שמשמעותו של הכולל היינו החלק הרוחני המקיף את משה, כעין משה דלעילא, משה איש הא-לקים. ולפי זה וצבי (שפי' רצון שבגי' משה עה"כ) **משה** זה כעין הכפילות של הכתוב (**שמות שמות ג,ד**) **וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:**

שני הפסוקים משמעותם שגופו של משה הוא כעין החלק הרוחני המקיף את משה, כי משה רבנו טיהר גופו והפכו לרוחני. ויובן ביותר שהמלים **משה משה** נכתבו ללא פסק ביניהם (ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק) כרמז לחיבור משה שלמטה לרוחני שבו שלמעלה.

רמז נוסף להנ"ל **צבי** באותיות אתב"ש **השם** כעין הנאמר עליו **משה איש הא-לקים**

השם משה זה כעין תמונת מראה הנאמר על משה (**במדבר בהעלתך יב, כ**) **פֶּה אֶל-פֶּה אֲדַבְרֶנּוּ וּמְרֹאֵהוּ וְלֹא בְּחִידָת וְתִמְנַת ה' וַיִּבֵּט מִשֶׁה רַבְּנוּ גִיעַע לְדַרְגָּה עֵילָאָה זֹו בְּבִטּוֹל רַצוֹנּוּ מִפְּנֵי רַצוֹן הַשֵּׁם כְּנֹאמֶר אֲבוֹת פ"ב מ"ד עֲשֵׂה רַצוֹנּוּ כְּרַצוֹנּוּ, כְּדִי שִׁיעֲשֵׂה רַצוֹנּוּ כְּרַצוֹנּוּ, כְּדִי שִׁיעֲשֵׂה רַצוֹנּוּ מִפְּנֵי רַצוֹנּוּ.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערה: אֶתְנָן, סִלּוֹק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבויה; מוֹנֵה פִשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מראיך, רבויה; דִּרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממש, לא ממש; טִפְסָא = טרפא – שני
משמעות, רבויה מתפשט; מֵרָאָה טִפְסָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טִפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְּחָ – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְּחָ קֶטְן – זקף-גדול – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זִקְּחָ קֶטְן ... זִקְּחָ קֶטְן בְּחֵצֵי פִּסְקָא – היקש, השלישיה; קִדְמָא – סדר קדימות; אִזְלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא אִזְלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קֶטְנָה = תִּסְא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פִּרְ – דרוש מהפסוק עיניו לנושא אחר בהלכה;

1.2 שמות א,א

שמות ב,י:

[ו] וַיִּנְבֵּל הַיָּלֶד וַתִּבְאֶהוּ לְבַת-פְּרֻעָה וַיְהִי-לָהּ לְבָן
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַפְּתַיִם מְשִׁיתָהוּ:

נחזור על הכתוב בשנת התשע"א עם חידוש

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- **טט – מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר** – זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם **בגזרת עיריין** כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'
- (ג) [ו] **כִּי מִן-הַפְּתַיִם מְשִׁיתָהוּ [יא] וַיְהִי** – פסק, **וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַפְּתַיִם מְשִׁיתָהוּ: וַיְהִי** כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא מְשִׁיה אותו ומְשִׁיה (האיש) מְשִׁיה (ממלט) אחרים

מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר – זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים 576 (תקע"ו) גי' המלים המוטעמות 992 תתקצ"ב, הפרש ל-תקע"ו 416 תי"ו **מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר** אוצר הגי' הרב יר"פ זצ"ל 992 עולה,

1. שכול"ת נר"ד – משה בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחין בחוש הריח **וַיְהִי וַיְהִי בְּיָרֵאתָ ה'** (**ישעיהו יא,ג**) של כל אחד
 2. עו"ל מלכו"ת שמי"ם – משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים
 3. ימי"ן הוי"ה רוממ"ה ימי"ן הוי"ה עוש"ה חי"ל (תהלים קיח – טז)
- ההפרש מתקע"ו 416 עולה משי"ח ואליה"ו:

שמות שמות ב,יד:

**וַיֹּאמֶר מִי שְׁמִי לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָא עֲלֵינוּ הֲלֵהֲרַגְנִי אֵתְּהָ אִמְרָא פִּאֲשֶׁר הֲרַגְתָּ אֶת-הַמִּצְרַיִם
וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָר:**

הסבר בפסוק מהסיפא אל הרישא

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָר:

מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָר – ר"ת מ' ו' א' נ' ה' = אמונ"ה, אפשר מסביר פי' רש"י מלשינות לגויים כעין חוסר אמונ"ה בגאולה **נֹדֵעַ** לי **הַדְּבָר** שהייתי תמיה עליי: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (גי'א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך.

אֲנִי – גי' ע"א עם ישראל לעומת שבעים לשון (גי'א אומות)

אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָר – ס"ת נע"ר, (בשם ר'א'שגב) מדרש שנע"ר ראהו וספר לאנשים שמצאם נצים (מדרש דתן ואבירם) והם ספרו זאת לפרעה.

אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָר: – טפחא מרכא סלוק, **נֹדֵעַ** – מרכא, מרבה **הַדְּבָר**: –סלוק, מגביל. אפשר כי מה שהיה בידיעה מוגבלת של נע"ר התרבה לנצים, **אֲנִי** – טפחא פותחת טפח ומתאפיינת ע"י **נֹדֵעַ הַדְּבָר** וטופחת על מנת להטפוח ומקדמת את האפיון המשותף אל הכתוב לפניו **וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר** וכאן ממשיך כפי' רש"י

רש"י וַיִּירָא מֹשֶׁה – [כפשוטו. ומדרשו (ראה שם): **דאג לן** על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? **אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָר** – כמשמעו. ומדרשו (ראה **תנ"ב וארא יז**): **נֹדֵעַ** לי **הַדְּבָר** שהייתי תמיה עליי: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (גי'א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך. **וַיִּירָא מֹשֶׁה** – המלים מלמדות כפשוטו של מקרא, פחד על גלוי הריגת המצרי. **וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, ונראה שכאן שניהם יוצאים (=מהפכים) מהפשט, (א) **וַיִּירָא** – המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון ראה על שראה בישראל רשעים דילטורין, (ב) **וַיִּירָא** – המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון **דאג לו** ... אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? מפני חטא המלשינות.

מדרך הסבר זאת גם יובן כי פעולת משה לגאולה הייתה מוקדמת מזמן יעודה כי עדיין לא הוכן לשאת את כל ישראל על כל דעותיהם והתנהגותם.

רש"י מִי שְׁמִי לְאִישׁ? – והרי עודך נער (**ראה תנח' שמות י**).

תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על **הקדמת המאוחר** לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שְׁמִי לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָא תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו באה שנים רבות אח"כ.

רש"י הֲלֵהֲרַגְנִי אֵתְּהָ אִמְרָא? – מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש (ראה שם).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 המצוות ההשברות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי
 משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
 הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שְׂר וְשִׁפְט עֲלֵינוּ תְּלַהֲרַנְּי אַתָּה אֱמֹר – פעמיים זקף-קטן, חוזר וקורה א' חושדו שיהרגהו כמו את המצרי בשם "ת-כה" ב' משה סבר שיש בם דילטורין החוזרים ומספרים לשון הרע ורכילות.

שמות ג,טז:

**לָךְ וְאֶסְפְּתֶיךָ אֶת-זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם הִ' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר
 פָּקֹד פָּקֹדֵתִי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְוֹתַי:**

במדבר בהעלותך יא,טז

**וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אֶסְפֶּה-לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזַּקְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי-הֵם זַקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו
 וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד וְהִתְנַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ:**

ראה בבלי יומא כח,ב

...דאמר רבי חמא ברבי חנינא מימיהן של אבותינו (אף קודם למתן תורה) לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר
 (שמות ג,טז) **לָךְ וְאֶסְפְּתֶיךָ אֶת-זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל** - מונה גרשיים מונה רביע, כעין יצא מן מהכלל ללמד על הכלל
 היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר (**במדבר בהעלותך יא,טז**) **אֶסְפֶּה-לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזַּקְנֵי יִשְׂרָאֵל** - גרשיים מונה זרקא מונה סגול -
 בפסוק במדבר גם מרמז לרוח הקודש המתוספת על הסנהדרין, שמכוננים דבריהם לדעת עליון

שמות ג,כא,כב:

**[כא] וְנָתַתִּי אֶת-חַן הָעַם-הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם
 וְהָיָה כִּי תִלְכֹּן לֹא תִלְכֵי רִיקָם:**

**[כב] וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִנִּקְתָּ בֵיתָהּ כְּלֵי-כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וְשִׁמְלֹת
 וְשִׂמְתֶם עַל-בְּנֵיכֶם וְעַל-בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת-מִצְרַיִם:**

כ"א - וְנָתַתִּי אֶת-חַן הָעַם-הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם - אתנח

וְהָיָה כִּי תִלְכֹּן - פשטא מונח זקף-קטן - אפשר שזה זה חלק התיאור במידה לימוד אלפניו ולאחריו.

לֹא תִלְכֵי רִיקָם - מרכא טפחא סלוק. זה חלק ההלכה במידה לימוד אלפניו ולאחריו תבנית.

* **אור החיים** כאן רמז ה' משפט עבד עברי דכתיב בו "לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו".

כ"ב - וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ - קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחבירו מלמד עליו,

ע"פ **אור-החיים** הנ"ל אפשר לומר שמצד משפט עבד עברי המצרים אמורים לשלחם עם מענק בעין יפה, ואם לא יעניקו מעצמם ואתם
 עומדים לצאת ריקם, אז הבא האפיון מפסוק כ"א לפסוק כ"ב כאן האפיון הוא ההלכה **לֹא תִלְכֵי רִיקָם** ולכן **וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ**
 וגו' "

* **רשב"ם -** במתנה גמורה וחלוטה וגו'. בשילוב אור החיים כי זהו משפט עבד העברי ביציאתו.

בסופו של דבר אחרי מכת בכורות על סף היציאה **שמות בא יב,לה-לו** ובני ישראל ... וישאלו ... וישאלו וגו' ע"פ **רש"י** - המצרים
 העניקו אף מה שלא שאלו.

יש מקום להשוות הפסוקים **ג,כא - כב ויב,לה - לו** כי טעמיהם דומים **שמות בא יב,לו:**

ה' נָתַן אֶת-חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֲלוּ וַיִּנְצַלְוּ אֶת-מִצְרַיִם: פ

ג,כב ... כְּלֵי-כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וְשִׁמְלֹת - תביר מרכא טפחא אתנח, תביר מרכא טפחא בין מטרת כלי כסף וכלי זהב ובין מטרת שמלות.

וְשִׁמְלֹת - אתנח, מוגבלות לשימוש אישי ואילו כלי כסף וכלי זהב יתרמו להכנת המשכן.

וְעַל-בְּנֹתֵיכֶם - מונח זקף-קטן – במלים במקף, ריבה וריבה את הכל בבנות כי מנהגן להתקשט.

* ע"פ **ראב"ע** מנהג הנשים לשאול מאת השכנות יותר מהזכרים כלי תכשיט זהב וכסף לשום על צוארי בנים והבנות ונזמים באזניים
 ובאף אצודה ושהרונים ועכסים.

מדרש פליאה כתוב גדול יהיה הבית האחרון מן הראשון משמע לכאורה שיש רק שני בתי מקדש

וכתוב **שמות שמות ד,ח: וְהָיָה אִם-לֹא יֵאָמְנוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלְךָ הֲאֵת הָרִאשׁוֹן**

וְהֵאָמְנוּ לְקֶלְךָ הָאֲחֵרוֹן:

שמות ד,ט: וְהָיָה אִם-לֹא יֵאָמְנוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלְךָ וְלִקְחָתָּ מִיַּמֵּי הַיָּאֵר וְשִׁפְתֶּךָ תִּבְבֶּשֶׂה וְהָיוּ

הַפְּלִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לָדָם בַּיַּבֶּשֶׁת: וכתוב **שמות בא יב,יג: וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבְּתָרִים** סימן לבית שלישי כי
 גדול יהיה הבית האחרון והכוונה לא בית שני אלא שלישי

שמות בא יב,יג:

וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבְּתָרִים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם

וְלֹא-וְהָיָה כִכֶּם נִגְרַף לְמִשְׁחֵית בְּהַתִּי בְּאַרְץ מִצְרַיִם:

שמות בא יב,יג: וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבְּתָרִים, בתים - שתיים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים

ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

אם-לֹא יֵאָמְנוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ, וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלְךָ וְלִקְחָתָּ מִיַּמֵּי הַיָּאֵר, עַל הַבְּתָרִים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם

בשלושה הפסוקים תבנית פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר שחוזר וקורה להודיע על בנין הבית השלישי שלא יחרב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשקפה: אֵתָן, סֶלֶק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹדֵק פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מאריך, רבוי; דֹּרְאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע; לא ממש; טִפְסָא = טרָאָה – שנוי
 משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טִפְסָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דֹּרְאָה תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה שההלכה
 הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטָן – 2; זִקְף-גְּדוּל – 3;
 רִבְעָה – 4; ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-קָטָן בחצי פסוק – הִקְשָׁה; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֵלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֶשׁ"ם – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תִּרְסָא –
 דרוש בפסוק שער, מִחֲצֵה; תְּלִישָׁא-גְּדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מִחֲצֵה; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-
 משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות א,א

שמות ג,א:

וַיִּמְשָׁה ה' יְהוָה רֵעָה אֶת-צֶאֱן יִתְרוֹ חֲתָנוּ פְתָן מִדֵּן
 וַיִּנְהַג אֶת-הַצֶּאֱן אַחֲרַי הַמְדַבֵּר וַיָּבֵא אֶל-הַר הָאֱלֹהִים חֲרֵבָה:

וַיִּמְשָׁה ה' יְהוָה רֵעָה – תביר אֶת-צֶאֱן – תביר יִתְרוֹ חֲתָנוּ – מרכא טפחא - יתור לרבות, מה?
 פְתָן מִדֵּן - מרכא סלוק

בפסוק זה - מיעוט אחר מיעוט - לרבות

משני הפסוקים - המיעוט אחר מיעוט זה ע"פ פי' רש"י שיתרו מיעט עצמו מע"ז ומשום כך מדין נידוהו ולכן לא שימש ככהן לע"ז אבל זהו כפי' רש"י בר' ויגש מז,כב לשון גדולה - (שמות ב טז) כהן מדין, (בר' מא מה) כהן און. ואפשר שמכך נתרבה להיות גר ראשון אחרי יציאת מצרים ויתר פרשה על שמו בתורה.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות שמות ג,ד וַיִּקְרָא ה' בְּיַם סוּר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:
 בְּרִאשִׁית ב,ד אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:
 שמות ג,ד וַיִּקְרָא ה' בְּיַם סוּר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:
 שמות כז-תשא לד,ו וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' הוּא אֵל רַחוּם וְרַחוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

מאמר האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל זי"ע שבת פרשת שמיני מבה"ח אייר שנת ??? ע' 1365

דוהו מה שארז"ל משה ולא פסיק טעמא בגווייהו.

דהשלימות דבריאת העולם, "ביום עשות הוי' דלתתא דוקא, מספר ז', שלימות ההיקף, ופסיק טעמא בגווייהו, שיש הפסק בין שם הוי' דלתתא ושם הוי' דלעילא.

מה שאין כן "משה משה" לא פסיק טעמא בגווייהו, היינו שמשה רבינו כפי שהוא למטה הוא קשור עם ענין משה למעלה, כי נקרא משה על שם "כי מן המים משיתיהו" וגו'.

כעין ענין זה בראשית ויצא זהר קנח א

תא חזי כגונא דא שמות כי תשא לד ו יי יי, תרין עלמין (בשא קל"ח? קל"א? א') נינהו, דא באתגליא ודא באתכסאי, ועל דא פסיק טעמא בגווייהו, ומעלמא דא עד עלמא דא כלא חד:

• תרגום: בא וראה, כמו כן יי יי, שני עולמות הם, זה בגלוי וזה בסתר, ועל כן פוסק הטעם בתוכם, ומעולם זה עד עולם זה הכל אחד: ה' – מונח פסיק ה' שיש פסיק בין שם השם הראשון ובין שם השם השני,

• טטוד"ל – בבירור שנעשה עם הרב יהושע גרוס הי"ו ממערכת פרסום שיחות האדמו"ר נראה מדברי האדמו"ר שהשם הראשון הוא דלתתא והשם השני הוא דלעילא, וציון הקרא בראשית ב,ד ביום עשות יי אלהים ארץ ושמים: היינו:

א' מפני שזאת הפעם הראשונה בתורה שמוזכר שם הוי'

ב' צירוף השמות הוי' א-לקים שייך לבריאת העולמות ע"י הוי' דלתתא (שנמשכים ממנו חב"ד חג"ת נה"י) ושם א-לקים שנמשך ממנו (ששיך אליו) מלכות, ומלכות של כל עולם היא המקור לעולם הנמוך ממנה, ממלכות של עולם אצילות נמשך עולם הבריאה, ממלכות דבריאה נמשך עולם היצירה, ממלכות דיצירה נמשך עולם המעשה.

טט - ביום – רביע כאן בתפקיד של הערך ארבע,

ביום עשות יי אלהים – ראשי תיבות בעי"א אלו ראשי תיבות של ארבע העולמות א'צילות י'צירה ב'ריאה ע'שיה.

שמות ג יד:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי אֵל אֲשֶׁר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר לָכֵן יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

שמות ג,יד אהי"ה אשר אהי"ה - רש"י אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות (בדכות ט) וגו'

ראה ישעיה מ ג (הפטרות נחמו שבת ואתחנן), ראה תת-פרק גימטריה זקף-קטן זקף-גדול

ס [ג] קול קוֹרָא בַּמְדַבֵּר פָּנֵי תְּרַךְ ה' יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבָה מִסְלָה לְאַלְהֵינוּ:

קול - מונח קוֹרָא בַּמְדַבֵּר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' 555 = 248 + 307 = ע"ל רצ"ן (יושבי) סנ"ה = ז"ה אהי"ה אשר אהי"ה הפרש מתקע"ו 555 - 576 = 21 = אהי"ה.

• נשלב בין הכתוב הפירוש והגימטריה

• קול קורא במדבר כאילו הנביא ישעיה מזכיר ומודיע ע"ל רצ"ן (יושבי) סנ"ה = ז"ה אהי"ה אשר אהי"ה שהבטחתי למשה בסנה במדבר - אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות ועתה מתגלה ברוח הקודש פנו דרך ה'. כשם שקב"ה עשה ישור דרך בארבעים שנה במדבר כך יעשה בשעת הגאולה משאר מלכויות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהרן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפאא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיש – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תרשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

שמות ג'יח: וְשָׁמְעוּ לְקוֹלִי

וּבֹאֲתָ אֶתָּה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו הִ' אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעָתָה נִלְכְּדָה-נָּא הַרְדָּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִבְחַתְּהָ לָּהּ אֱלֹהֵינוּ:

זה הפסוק הוא יסוד לעיקר השביעי שנוסח ע"פ רמב"ם ספר המדע הלכות יסודי תורה פ"ז "אני מאמין באמונה שלמה כי נבואת משה רבינו הייתה אמיתית ושהוא היה אב לנביאים (ועוד גי' ולחכמים) לקודמים לפניו ולבאים אחריו".

ויש להסבירו במעגלי הסבר הולכים ומתרחבים כדי לבנות את ההסבר נדבך על נדבך.

בפסוק זה עשרים ושש מלים ועשרים ושש טעמים כולל מקף, ללא געיות. מספר זה מרמז למקור הנבואה משם הוי'

וּבֹאֲתָ – פזר, אולי כאן מייבא העקרון של עיקר מעיקרי האמונה, לומד מתבנית טעמי וְשָׁמְעוּ לְקוֹלִי – כתבנית שמע ישראל המבטא

עיקר ראשון – בורא לעולם ועיקר שני – היחוד והאחדות בבורא, אל העיקר השביעי אמיתות נבואת משה רבנו

אֶתָּה – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה כעין במחיצה לעצמו, ובתפקיד שורש ומקור, משה כאב לנביאים ולחכמים

וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל – קדמא ואולא, קדמא במוכן שמושה אב בנבואה לבאים לפניו, ואולא – שמושה אב בנבואה לבאים אחריו

וּבֹאֲתָ אֶתָּה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו הִ' אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעָתָה נִלְכְּדָה-נָּא הַרְדָּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִבְחַתְּהָ לָּהּ אֱלֹהֵינוּ:

תבנית טעמים וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל קדמא ואולא ... ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים נִקְרָה עָלֵינוּ – גרשיים מהפך פשוטא, כל סדרת הטעמים כעין קל וחומר.

רמב"ן שמות ג'ב, (בסנה) שמתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה, והוא לא ראה הכבוד, כי לא הכין דעתו לנבואה, וכאשר

כיון לבו וסר לראות, נתגלה אליו מראה השכינה, ... לא הגיע עדין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני "נגש אל הערפל אשר שם

האלהים" (שם"כ, כא); וכן ענין הסתרת הפנים, שעדין לא עלה למה שנאמר בו "ותמונת ה' יביט"

קל וחומר ממש רבנו אבי הנביאים שהיה זקוק להכנה לנבואה כך שאר הנביאים היו זקוקים להכנה לנבואה.

מלב"ם במדבר יב, ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה'. כבר בארו בספ' שבא להודיעם מעלת נבואת משה שנבדלה מכל

הנביאים שכלם נבאו באספקלריא שאינה מאירה ומשה ע"ה נבא באספקלריא המאירה. ולפי דרכנו הנה בארתי (בפ' מראה הסנה ובפ'

תשא), שמושה היה פי שנים ברוחו, שלנבואה באספקלריא שאינה מאירה היה מוכן בטבע מבלי שום הכנה, אמנם לנבואה

באספקלריא המאירה לא היה מוכן בטבע והיה צריך לזה הכנה בין מעצמו בין מזכות ישראל שעת ירדו ישראל ממדברתם ירד גם הוא

ממעלתו ונבא באספקלריא שאינה מאירה שע"ז היה מוכן תמיד, וע"כ לא יכול להשפיע על כל הנביאים רק נבואה באספקלריא

שאינה מאירה שזה היה לו בטבע, לא נבואה באספקלריא המאירה שגם הוא לא השיגה רק ע"י הכנה ומציאת חן בעיני ה', וע"כ לא

יכול להשפיע מדרגה זאת על זולתו

ע"פ מלב"ם במדבר יב, משה רבנו נבא בשתי מדרגות

(א) נבא באספקלריא המאירה שגם הוא לא השיגה רק ע"י הכנה ומציאת חן בעיני ה', וע"כ לא יכול להשפיע מדרגה זאת על זולתו

(ב) נבא באספקלריא שאינה מאירה שע"ז היה מוכן תמיד, וע"כ יכול להשפיע על כל הנביאים רק נבואה באספקלריא שאינה מאירה

שזה היה לו בטבע

מדברי הרמב"ן והמלב"ם אפשר להסיק כי כמו שמושה רבנו השיג מדרגת אספקלריא המאירה רק ע"י הכנה כך הנביאים האחרים

צריכים הכנה כדי להיות מוכנים להשיג נבואה במדרגת אספקלריא שאינה מאירה אבל לא תמיד יזכו לנבואה. וכאשר זוכים נבואתם

מושפעת מנבואת משה רבנו במדרגת אספקלריא שאינה מאירה.

כל אחד צריך הכנה להיות מוכן להשיג מדרגת נבואתו.

הרמב"ן מסביר כי משה רבנו בתחילת התגלות ה' אליו בסנה, לא הבין שזאת התגלות נבואה, הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב סוף פמ"ד

מביא שבתחילת התגלות ה' לשמואל הנביא "שכאשר קרא אותו ה' יתעלה במצב הנבואי חשב כי עלי הכהן קראו פעם אחר פעם שלוש

פעמים, ואח"כ ביאר הכתוב סיבת הדבר ואמר כי מה שהביאו לידי כך שחשב שהוא עלי מפני שלא היה יודע אז כי דבר ה' לביאים

יהיה בצורה זו וטרם נתגלה לו סוד זה עד כה"

הרמב"ם לא מלמד האם גם בתחילת התגלות ה' לנביאים אחרים הייתה באופן שהם לא ידעו שזאת נבואה. אפשר שהכתוב (שמות ג'יח)

נִקְרָה עָלֵינוּ מלמד על גלוי נבואי ראשון שהוא כעין מקרה. באופן זה הפסוק ילמד כעין קל וחומר ממש רבנו אל שמואל אל שאר

הנביאים, ומה מי שנאמר בם (תה' צט, ג) מִלְשָׁה וְאֶהְרֹן בְּכַהֲנָיו וְשָׁמוּאֵל בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ קָרְאִים אֵל-ה' וְהוּא יַעֲנֵם: שפי' רד"ק ...

שמואל שהיה גדול בנביאים שהיו בזמנו. ... ואפשר שהיה גדול בנבואה משאר נביאים אחר משה; ... בתחילת נבואתם לא הבינו שזאת

נבואת ה' קל וחומר לנביאים אחרים.

רמב"ן (י) וילך ויפגשוהו, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, ... ר' יהודה ב"ר סימון אומר חסד זה אהרן, ואמת זה

משה, ור' עזריה אומר חסד זה משה שעשה חסד עם יוסף, ואמת זה אהרן, דכתיב (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפייה הוי חסד ואמת

נפגשו זה משה ואהרן,

וישק לו אין אנו יודעין למי חלק הקב"ה כבוד אם לאהרן אם למשה, י"א לאהרן שהיה במצרים ומתנבא להן לישראל שעתיד הקב"ה

לגאול אותם, כדי שיבא משה ויעיד על דבריו של אהרן והיה ישראל אומרים אמת היה מתנבא אהרן, וי"א למשה כדי שיבא משה

ויאמינו לדבריו.

חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים. היינו משה משפיע על נבואת אהרן שלפניו

(א) רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – עוצמה אדירה של הנבואה

(ב) פעמיים רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש (א) הכנה לנבואה (ב) כיצד נביא מתחיל לנבא

(ג) פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה כדוגמא (א) הכנה לנבואה (ב) כיצד נביא מתחיל לנבא, וכן

חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים, משה אלהים לאהרן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי
משמעות, רבוי מתפטר; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שנוי, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מוציג; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות א,א

שמות א,ה:

וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׂבָעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הֵנָּה בְּמִצְרָיִם:

רש"י (ה) **ויוסף היה במצרים** - והלא הוא ובניו היו בכלל **שבעים**, ומה בא ללמדנו? וכי לא היינו יודעים שהוא היה **במצרים**? אלא להודיען צדקתו של יוסף: הוא יוסף הרועה צאן אביו, הוא יוסף כשהיה **במצרים** ונעשה מלך, עומד בצדקו (ראה ספ"ד שלד).

ויוסף – טפחא (א) כטעם מפסיק, אע"פ שהיה במצרים ונעשה מלך עמד בצדקו.

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,ז **וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב וגו'**, עם יוסף שהיה במצרים היו ע', ד"א **ויוסף היה במצרים**, (**ויוסף** – טפחא ללא מרכא, כטעם המלמד אלפניו) אף על פי שזכה יוסף למלכות, לא נתגאה על אחיו ועל בית אביו, כשם שהיה קטן בעיניו מתחלה שהיה עבד במצרים, כך היה קטן בעיניו אחר שהיה מלך.

שמות א,ח: פ וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:

רש"י (ח) **ויקם מלך חדש** - רב ושמואל (סוטה יא,א), חד אמר: **חדש** ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו. **אשר לא ידע את יוסף** - עשה עצמו כאילו לא ידעו (ראה סוטה יא,א).

האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן שיחות קדש טז ע' 10, רב שדקדק בהוראת אסור והתר, אומר שהיה רשע גדול בין אדם למקום. ושמואל שהיה רגיל לפסק דיני ממונות, סבור שהיה רשע גדול בין אדם לחברו. **שנתחדשו גזרותיו** – רשעות גדולה בין אדם לחברו, שהרי יוסף גמל לו טוב, אך לא כל כך בין אדם למקום כי בני ישראל באו אליו וקבלו מלכותו, לכן יש לו לדעתו הצדקה משמים לשלט יוסף במצרים. **חדש ממש** – רשעות גדולה בין אדם למקום שהרי אין לו אמתלא זו כלפי שמיא, אך לא כל כך בין אדם לחברו שהרי יוסף לא גמל לו טוב.

ויקם מלך חדש - מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות רשעות (א) בין אדם למקום (ב) בין אדם למקום, **מלך-חדש** - מקף בתפקיד רב-

מצב **מלך-חדש** - מקף בתפקיד רב-מצב, (א) חדש ממש (ב) שנתחדשו גזרותיו

על-מצרים – ע"פ התוה"מ בוירקא מצורע, מלת על מלמדת על צירוף משהו למצרים, אולי **כראב"ע בפירוש הארוך (ח) ויקם מלך חדש** - שלא היה מזרע המלוכה; כי הוא כמו "הקים בני את עבדי" (ש"א כב,ח). כעין עבד כי ימלוך ומתנכר למיטיביו.

אשר לא ידע – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) ידע (ב) עשה עצמו כאילו לא ידע

את-יוסף – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) רב טוב שעשה למצרים ולפרעה (ב) לדעת פרעה כמלך חדש לא עשה יוסף טוב למצרים ולפרעה.

שמות א,כב:

וַיִּצְוּ פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹד הַבֶּן הַיְאֲרָה תִשְׁלַיְכֶוּ וְכָל-הַבַּת תִּחְיֶינָה: פ

כָּל-הַבֶּן הַיְלֹד הַיְאֲרָה תִשְׁלַיְכֶוּ - ... רביע ... זקא-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שמושיען של ישראל לוקה במי מריבה.

כָּל-הַבֶּן – מקף בתפקיד רב מצב כפ' **רש"י** (כב) **לְכָל-עַמּוֹ** - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעין (טט – א) אם ממצרים (טט – ב) אם מישראל,

ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותה היום (טט – א) על ישראל (טט – ב) אף על המצריים, שנאמר **כל הבן הילד** (בנוסחא: הילוד), ולא נאמר 'הילד לעברים'; והן לא היו יודעין, שסופו ללקות על מי מריבה (ראה סנה' קא,ב).

לְכָל-עַמּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב (א) עמו המצרים (ב) עמו הלא מצרים שהיו במצרים וביניהם בני ישראל.

וְכָל-הַבַּת – טפחא, בתפקיד שנוי משמעות שלא תשארנה באמונת בני ישראל, כי טעם סלוק במלת **תִּחְיֶינָה** מלמד להגביל את ההחיות לגוף הבת העבריה בלבד, אבל המצרים בקשו להמיתן מיתה רוחנית, להעבירן על דתן (ע"פ ליקוטי שיחות ח"א עמ' 111).

שמות ג,ו:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבֹתַי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבֹתַי יְהוָה מִשָּׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהָבִיט אֶל-הָאֱלֹהִים:

רמב"ן (ו) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבֹתַי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב** - על דרך הפשט: כמו 'אלהי אבותיך', אבל יזכיר יחיד במקום רבים: אלהי כל אב מאבותיך, כי כולם יקראו לאלהי 'אבי'; וכן 'אלהי דוד אביך' (מ"ב כה,ה); 'זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו' (שמו' טו,ב) - אלהי אבותי. ורבי אברהם אמר, כי **אלהי אביך** - אברהם, כי הוא החל לקרוא בשם ה', ואחר כך הזכירו בשם, וצירף אליו שאר האבות. ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך; כאלו אמר: אלהיך, ורצה ליחד שמו על הצדיק שמת, לא על החי, ואחר כך **אלהי אברהם ויצחק ויעקב** (טט) - (שמות ג,ו) **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב**, שהוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו **אלהי** עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ועוד אבאר זה בפרשה (ראה שם).

טט – ע"פ רמב"ן משה מדרש תנחומא את עמרם לאברהם יצחק ויעקב. אפשר כי ההשוואה נובעת ממדרש החזרת השכינה מרקייע שביעי עד הארץ המתחיל באברהם ועובר דרך יצחק ויעקב לוי קהת עמרם עד משה המוריד השכינה לארץ.

אֱלֹהֵי – זקא-קטן בתפקיד שתי דרשות (א) על דרך הפשט הוא אברהם (ב) ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך

אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב (שמות ג,ו) – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד מהם חל אותו ענין או הלכה, כאן זה כולל את מונח אתנח, ללמד שה' הוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו **אלהי** עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ושעל כל אחד חלה אזכרת שם ה' בשוה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחן, סליק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממשע, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב"ש שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה שלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש במפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.5 שמות א,א (התשע"ה)

שמות א,ח – יא: תחילת השיעבוד. ע"פ **תורה שלמה [פב]** יוסף היה מושל במצרים בימי אחד מאחרוני מלכי הרועים (ההיקסאס) שמשלו במצרים התחונה (בצפון) כ-500 שנה. אחרי מותו של יוסף חזרו מלכי מצרים שנדחקו מפני מלכי הרועים ומשלו רק במצרים העליונה (דרום מצרים) וכבשו ומשלו במצרים התחונה (בצפון). מבחינת בני ישראל נוצרה מלכות חדשה. מלכות זאת נתנה מחדש בין היתר את הערים פתם ורעמסס ששימשו גם לעבודה זרה ושנהרסו בתקופת מלכי הרועים. המצרים הקשו את השיעבוד כדי להרחיקם מעבודת ה' ונקמו בבני ישראל על עזרת יוסף למלכי הרועים, בין היתר על הריסת הערים האלו.

פ [ח] וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: [ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מְמַנּוּ: [י] הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בְּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: [יא] וַיִּשְׁמָעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרֵעָה אֶת-פַּתְחֵם וְאֶת-רַעְמֵסֵס:

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,ט וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ, הוא התחיל בעצה תחלה לכך לקה תחלה, הוא התחיל בעצה תחלה, דכתיב **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ,** והוא לקה תחלה, דכתיב **(שם' וארא ז,כט) וַיִּבְרָה וַיַּעֲמֵם וַיִּבְכַּל-עֲבָדָיו יַעֲלוּ הַצְּפָרְדִּים:**, **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

[ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ - טפחא אתחנא, כטעמי **(דב' ואח' ז,ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל,** יצא נגד הקב"ה שבקריאת שמע מקבלים את עול מלכותו, והפגיעה בבני ישראל היא נסיון להוכיח שהקב"ה לא יחיד ומנהיג. רמז למדרש **ש"ר פ"א, א,ט ... הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

טט – אפשר לומר שכנגד שאמר **עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מְמַנּוּ** עלו בו הצפרדעים שהיו רב ועצום ממצרים.

[י] הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה – תורה שלמה [קג] בהגדת פסח: **וַיַּרְעוּ אֶתְנֵי הַמִּצְרַיִם (דב' תבוא ט,ו),** כמה שנאמר **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶּן-יִרְבֶּה** וגו'. תבנית **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה** – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות דברים הפוגעים בבני ישראל, כגון עשו אותם רעים, פרסמו אותם כרעים, שלמו רעה על הטובה שעשו בני ישראל למצרים, כי יסוד הרשעות היה בהתחכמות להרע בערמה בתחבולות ובעלילות שונות כמו שכתב **הרמב"ן** שעם הארץ לא היה נותן רשות למלך לעשות חמס כזה בגלוי. וזהו שורש ומקור כל הצרות שבאו על בני ישראל בהדרגה זו אחר זו. פסוק זה מגלה הפעולה הראשונה של רשעות שהיתה מצד בחירתו של פרעה שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו, וכן מבואר ברמב"ם הל' תשובה פ"ו-ג: וביתר באור בפ"ח משמונה פרקים.

פֶּן-יִרְבֶּה – מקף כרב-שלב למניעת רבוי, רב-מצב למניעת רבוי
פֶּן-יִרְבֶּה – רביעי, **שמות רבה:** ד' גזירות גזר פרעה ודעות אחדות מהן ד' הגזירות; **אגדות מהרש"א סוטה יב,א** ג' גזירות גזר פרעה: (טט – א) גזירה למיילדות **(שם' א,ט) אִם-בֵּן הוּא וְהִמְתָּן אֹתוֹ** בסתר (טט – ב) הושיב עליהן שומרים להשליכן ליאור (טט – ג) לבסוף כשא"ל אצטגניניו שהיום נולד מושיעין של ישראל גזר אף על עמו.

[אוצר החכמה] רבותינו בעלי התוספות ע' קעד פירוש **רבי"א** (טט – א) **(שם' א,ט) אִם-בֵּן הוּא וְהִמְתָּן אֹתוֹ** (טט – ב) **(שם' א,כב) קַל-הֲבֵן הַיְלֹוד** לעבדים (כנראה ישראל ואחרים) **הַיְאֵרָה תִּשְׁלִיָּהוּ** (ודרשה זאת לכאורה לא כתובה) (טט – ג) **(שם' א,כב) וַיִּצְוּ פְרֹעֶה לְכָל-עַמּוֹ לְאֶמְרָ קַל-הֲבֵן הַיְלֹוד הַיְאֵרָה תִּשְׁלִיָּהוּ**

אפשר כי את דרשה (ב) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של **(שם' א,כב) וַיִּצְוּ פְרֹעֶה** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** – אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגניניו: היום נולד, אין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א סימן יב

ב ד' גזירות גזר פרעה עליהם, (טט – א) בתחלה גזר וצוה לנוגשין שיהיו דוחקין בהן כדי שיהיו עושיין הסכום שלהן, ולא יהיו ישנין בבתיהם, והוא חשב למעטן מפריה ורביה, אמר מתוך שאינן ישינין בבתיהם אינן מולדיין.
(טט – ב) גזירת המתת זכרים על האבניים (טט – ג) גזירת המתת הבנים בשדות והיו נבלעין בקרקע (טט – ד) כל הבן היאורה תשליכוהו ע"פ **ילקוט אור החיים הרב אברהם בן חיים** (התשס"ג) ע' 282: **פירש המהר"ז** על **המדרש רבה [א,יב] מפסוק ט – ט"ו גזירת עבודת פרך; טו – כב גזירת הריגת הזכרים ע"י המיילדות, פסוק כב – פֶּל-הֲבֵן הַיְלֹוד הַיְאֵרָה תִּשְׁלִיָּהוּ**, גזירה רביעית ע"פ סימן יח שלא לתת תבן לעם, וכן כתב **מתנות כהונה** שם **[א,יח] וז"ל, וד' גזירות הן: עבודת פרך, והשלכת בנים ליאור, שחיטת הבנים, לקושש קש.** ועל קישוש הקש נאמר **(במד"ר פ' ה') (שם' ה,י) לֹא תֹאסְפוּן לְתֵת תְּבָן,** והיא היתה גזירה קשה מאד שמנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

סיכום אפשרי לארבע גזירות שגזר פרעה לעקירת ישראל מן העולם: ע"פ **רמב"ן** גזירת בין הבתרים היתה "ועבדום וענו אותם" אבל פרעה גזר (טט – א) השלכת בנייהם ליאור שהיא עקירתם לגמרי ואינה בכלל עבודת וענוי שגם בה הוסיפו מעל ומעבר. באופן זה אפשר ללקט מכל הפירושים גם (טט – ב) גזירת המתת הבנים על ידי המיילדות, וגם (טט – ג) נסיון המתתם בשדה, וגם (טט – ד) מניעת ילודה בדרכים שונות כמו הרחקה מן הבית, עבודה קשה המתישה הגוף ולכן לא מולידים, מנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – התוכן מלמד על הסיבה הרשמית שנתן פרעה ליחס הקשה לבני ישראל, סיועם האפשרי לחזרת מלכי הרועים וגירוש המצרים ממצרים התחונה, תבנית הטעמים גרשיים (שהוא אזלא-גרש מלרעי) מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי המצרים, אבל לא לגבי בני ישראל.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – תנחומא (ורשא) לך לך סימן ט, שכאשר תקרה מלחמה נגד ישראל, אז כמו שהקב"ה נלחם בארבעה המלכים שנזודו ונגזרו לאברהם ונצחם, אף כך עתיד הקב"ה לעשות לבניו שנאמר **(זכריה י,ד) וַיִּצְא ה' וַיִּנְלַחֵם בְּגוֹיִם הַהֵם כְּיוֹם הַלְחָמֵנוּ בְּיוֹם קָרְב:** **וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – פני דוד** בשם אור החיים, ונלחם בנו כלומר יעשנו כלחם ויברר הקדושה ועלה הניצוצות מן הארץ ... ונאבד **וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – גרשיים** מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי בני ישראל שהקב"ה ילחם להם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אתחן, סליק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפא = טרףא = שני משמעות, רבוי ממשע; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סק' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מציצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

תורה שלמה [קצו] הערים פתם ורעמסס היו קיימות לפני-כן וע"פ המכילתא בשלח מסכתא ב,פ"א לפחות פיתום היה מקום ע"ז, ונחשבו שנחרבו בידי מלכי הרועים, אבל ע"פ המסופר ב-**ילקוט שמעוני איוב רמז תתצז** ... (ומדרש איוב מוסף) כשבא חושים בן דן אצל יהודה שאגו שניהם ומקולם נפלו שתי עיירות גדולות שבמצרים פיתום ורעמסס, ועל דבר זה נגזר על ישראל לבנותם שנאמר **וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת** וגו'. שקום הערים הוטל על בני ישראל בין שהיה ידוע שנחרבו בידי חושים ויהודה ובין שהוטל הדבר על בני ישראל בגלל ידידותם עם מלכי הרועים שנדחקו ממצרים:
וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת – התוכן מלמד על עבודה קשה, תבנית הטעמים אזלא-גרש מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. אפשר שהנדרש שהבניה שקעה היא כמו הריסת ערים למעט ע"ז במקום. ויש גם אפשרות לומר שבני ישראל העסקו בבנין ערים אלו והיו מרוכזים ביחד כך שיכלו לשמור על חיי קהילה ומנהגי ישראל, המסביר את דרשת חז"ל שלא שינו שמם, לבושם, לשונם, ולא היו בהם עריות, שלא דברו לשון הרע, שלא גילו מסתורין שלהם (**מדרש תנחומא (בבב) פרשת בלק סימן כה, ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב**). השערה שהפיזור בכל ארץ מצרים היה רק לקראת סוף שהייתם במצרים. והנאמר **וּבְכָל-עִבְרָה בְּשָׁרָה (שם א,יד)** אפשר שזה היה בארץ גושן ולא בכל ארץ מצרים.

אפשר כי שתי התבניות המרמזות על כעין הקלה, באות לזרוז את הגאולה, גלוי השכינה כי **וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה**, גי' מלת לפרע"ה עולה שכינ"ה, היינו שהבניה שהשתמשה בטיט ותבן מכל ארץ מצרים שרוכזה בידי המלכות ע"י יוסף הוציאה את ניצוצות הקדושה שבשבילן היתה גזרת בין הבתרים להיות גרים בארץ לא להם והתברר שזאת היתה מצרים שבה נפלו ר"ב ניצוצות בבריאה ומאדם הראשון.

עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שבאחת מהן מלת "מסכנות" במשמע של אוצרות מרמז לאוצרות הקדושה שכך בגאלו.

וַיִּשְׁמֹוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות. (א) מוציא מן הפשט כי אמנם בעצת הענוי היו שלשה יועצים בלעם איוב ויתרו, אבל רק בלעם יעץ והוא ופרעה שמו הענוי, בלעם מרומז בר"ת **מַסִּים לְמַעַן עֲתָרוּ בְּסִבְלָתָם** – ר"ת בלע"ם, ס"ת – ממו"ן (ראליהו שגב)

עָלָיו – יוצא מהפשט המדבר בענוי שהושם על בני ישראל והיה צריך להיכתב "וישימו עליהם" ומעבירו לפרעה ששמו עליו לבנה כתבנית עשית לבנה כדי לגרום לבני ישראל השתתפות עמו בעבודת הבנין, ואח"כ משהתחילו לעבוד, פרעה יצא מהענין והם נותרו מחויבים למכסות תוצרת ומכסות נפשות לעבודת המלך (שכל טוב) שהוא הפירוש השני למלת **מַסִּים**. מלת **מַסִּים** גם מתפרשת לענין המסת והחלשת התנגדות בני ישראל לרבו השעבוד והעינוי.

וַיִּשְׁמֹוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, עוד דרך המוציאה מפשט הכתוב היא בשביל התבנית סוגרת הדבור בטעמים מרכא טפא של **לְמַעַן עֲתָרוּ** בתפקיד יתור לרבות הטעיה של בני ישראל ע"י ענוי קצר זמן של פרעה שכביכול נרתם לעבודה הקשה כדי לגרום לבני ישראל להרתם לעבודה ולסבול (סוטה יא,א) דווקא ב-**בְּסִבְלָתָם** בענוי שהמצרים גורמים לישראל, וכן שהיו משעבדין את ישראל לעבודה זרה שלהם המתאים לדרשה לעיל על[ט] **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל, וטעם אתחן בתפקיד הגבלת יכולת ההולדה של הזכרים.

אֶת-פִּתְוֹם וְאֶת-רַעְמֶסֶס – מקף מקף, כרב-שלב או רב-מצב, היו קיימות ונהרסו והוקמו שוב. המדרש מלמד ששקעו שוב. פ"רש"י: כשהיו בונים קצת היה מתרוסס ונופל וחוזרין ובונים והוא נופל.

שמות א,יג: וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ:

שמות רבה (שנא) פרשת שמות פרשה א ... וכן עשו לכל אחד מישראל - כל מה שעשו הלבנים ביום ראשון שמו עליהם לגזרה שיצא עליהם בכל יום ויום.

רלב"ג (יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם - יתכן, כמו שכתב החכם אבן עזרא (בפירוש הארוך), שכאשר ראה מלך מצרים שלא חסר פריית ישראל ורבייתם מפני המשא שהעמיס עליהם, נתן רשות לשרי המצרים לעבוד בהם **בְּפָרְךְ** - רוצה לומר, שהפליגו להכריחם לעשות יום **ביום יותר מהחוק**, לענותם באופן שימעט זרעם; כי רב העמל הוא קמעט הזרע, בסבת החולשה שתקרה לחום הטבעי בעבורו.

ליקוטי שיחות כרך ג אדמו"ר ממש"ע 848, הרמב"ם (הל' עבדים פ"א) מגדיר "עבודת פרך" – עבודה שהיא נטולת קצבה ותועלת. **וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – דרגא תביר מרכא טפא – כעין קבוצת פרטים בעלי ענין או הלכה שוה, (אופן א) כאן הפרטים הם קצבת העבודה שעשה כל אחד מישראל ביום הראשון לשיעבוד כאשר עבד בכוחות רעננים ועם התלהבות ויצר מעבר לחוק היכולת הרגילה שלו, היא המכסה שנדרש לספק בכל יום אחרי היום הראשון. היום יום ששום בדרישת עבודת פרך יותר מהחוק, עבודה שהיא נטולת קצבה. (אופן ב) כעין קבוצת פרטים בעלי ענין שוה שהם כאן כל אחד מהעם המצרי שכפ' **רש"י הירש שמות פ"א** ... לא עוד נאמר "ויעביד פרעה", אלא **(שם א,יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם** - כל העם הוסמך לנהוג בהם מנהג עבדים.

מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – תביר מרכא טפא – טעם תביר ממעט הנאת מצרים מהעבודה, מרכא טפא כמרב רעת הסבל של בני ישראל. **פנים יפות דברים פרק יז וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ**: כמו שאחז"ל [סוטה יא ב] כי הענין עבודות פרך הוא שאין כוונתו להנאת עצמו אלא לרעת אחרים,

שמות א,כב: וַיִּצְוּ פָרְעָה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַנִּילוּד הַנִּהְיֶה וְכָל-הַבַּת הַתִּחְיֶה: פ

אפשר כי את דרשה (ב) (ראה שילוב ב-**(שם א,יג)**) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של **(שם א,כב) וַיִּצְוּ פָרְעָה** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

הַנִּהְיֶה וְכָל-הַבַּת הַתִּחְיֶה - פשטא זקף-קטן, כשתי סיבות להשלכה ליאור. ע"פ **ליקוטי שיחות חט"ז** (ע' 13 ואילך) פ"א אדמו"ר ממש"ל-ל(שם' ב,ה) ... תכנה הפנימי של גזרת פרעה **כָּל-הַבֶּן הַנִּילוּד וגו'** הוא (טט – סיבה א) שפרעה רצה לשעבד לא רק את גופם של בני ישראל, (טט – סיבה ב) כי אם גם את נשמותיהם. רצונו היה להשליך ולהטביע אותם (טט – את נשמות בני ישראל) ב"יאור", שיעבדו את העבודה זרה שלו, רחמנא ליעלן. המתאים לדרשה לעיל על[ט] **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשקפה: א. תנ"ך – סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפסט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית – קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשיש' – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 שמות א,א (התשע"ו, בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,יג: וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ:

שמות א,יד: וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׁרָה

אֶת כָּל-עַבְדָּתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּיָדְךָ:

וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה – קדמא ואולא מונח רביע, מקורות רבים המצטטים את "קול מאליהו" של הגר"א על וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואולא, מקורות מעטים המצטטים את האדמו"ר הזקן בעל התניא על וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה – קדמא ואולא מונח רביע. נצטט כאן את [שפה ברורה לרב פולק שרגא, "קע"ו (אוצר החכמה)] שמביא את החכם צבי, את הגר"א, ואת בעל התניא. החכם צבי והגר"א מסבירים את טעמי וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואולא, שהג"ל של המלים "קדמא ואולא" עולה "קץ" (190) שבעקבות העבודה הקשה הקדימה הגאולה מן הגלות ב-190 שנה במקום הגזרה של גלות של 400 שנה. ויש המוסיף כי טעם "מונח" במשמע מנוחה מן ה"רביעי" היינו ארבע מאות שנה. האדמו"ר הזקן יישב קושיית גבאי אחד שנגינת הטעמים שמחה על תוכן קשה באותו אופן שהקב"ה קירב את הגאולה בק"ץ שנה לעומת הגזירה של ארבע מאות שנה, ועל כן נגינה שמחה. כתב אלי יש"א ה"י"ו כי בספר ילקוט הגרשוני סוף פרשת שמות הביא כן בשם ר' שמשון מאוסטרפולא. ובספר נפלאות חדשות הביא כן בשם הרה"ק ר' יצחק מוורקא, ובספר ספרן של צדיקים מערכת האוהב ישראל מאפסא הביא כן בשמו.

בְּעִבְדָּה קָשָׁה – מונח רביע, תורה שלמה [קנד]. ... רב ושמואל דאמרי נאמר כאן עבדה בפסוק זה ארבע פעמים מלמד שהיה שעבוד מצרים קשה מארבע מלכויות (מדרש הגדול). ובהערות כתב ממכילתא ששעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל שיעבודין שבעולם וכ"ה בשמו"ר פ"ב ט. ... דרשת הגדה של פסח: ר' אליעזר אומר מנין שכל מכה ... היתה של ארבע מכות כנגד ארבע עבודות שבפסוק וַיִּמְכְּרוּ ... רבי עקיבא אומר מנין כו' של חמש מכות כנגד (שמות א,יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ: עם ד' עבודות שבפסוק וַיִּמְכְּרוּ (אח"כ מביא ירושלמי החולק על קושי השעבוד)

בְּעִבְדָּה קָשָׁה – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע. היות ושרש עב"ד מוזכר ד' פעמים בפסוק, אז תבנית הטעמים צריכה ללמד משהו מעבר לד' עבודות או לענין אחר. אפשר כי הדרשה ממכילתא ששעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל שיעבודין שבעולם וכ"ה בשמו"ר פ"ב ט ילמד על שיעבודים רבים בגלויות רבות. אפשר כי מדרש הזוהר כגון זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד א שהפסוק מלמד על לימוד התורה נתמך בטעמי בְּעִבְדָּה קָשָׁה – מונח רביע, בתפקיד קושיה הלכתית ששרשה בחמישה חומשי תורה.

שפת אמת שמות פרשת שמות שנה תרנח... (משלי יג,ד) וַאֲהָבֵוּ שָׁחַר מוֹסֵר הוּא כְּכַלל וּבִפְרָט כמו שבתחילת בחירת בני"י שיחר להם ביסורי מצרים. כמו כן כל אדם בימים הנעורים עובר עליו תוכחת מוסר. ומעין זה בכל יום תחילתו מוסר שכן דרך הצדיקים תחילתן יסורים וסופן שלווה. והנה תכלית איש ישראל נברא להעיד על הבורא כמ"ש תהלתי יספרו. וכ' וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם. דכ' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיי. לרוח ממללא. כי אדם המדבר נברא לספר תהלת ה'.

משלי יג,כד: חוֹשֵׁךְ שִׁבְטוֹ שׁוֹנֵא בְנֵו וְאֶהְבֵוּ שָׁחַר מוֹסֵר:

רש"י שָׁחַר מוֹסֵר - תמיד לבקרים מיסרהו. רד"ק ומי שמשחר ליסרו בקטנותו, הוא אוהב אותו, כי יקבל מוֹסֵר וילמד חכמה ר' מנחם המאירי ו- שָׁחַר - רומז על התחלת גדולו,

אפשר כי שפת אמת דורש כי וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – הוא רמז ללימוד בכלל ובפרט, אבל לא מהסוג של י"ג מדות. הכלל הוא וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם שבתחילת בחירת בני ישראל פתח להם ביסורין במצרים להכשירם לקבלת תורה ועול מלכות שמים, לספר תהלת ה', והפרט הוא שכל אחד מיישראל העובר יסורין ומוסר בנעוריו כדי לחנכו לעבודת ה'.

וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואולא, הוא רמז ללימוד כבעין כלל ובפרט, כאשר הפרט הוא פירוטו של הכלל בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׁרָה

שמות א,יד: וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׁרָה

אֶת כָּל-עַבְדָּתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּיָדְךָ:

בעיון הבא יוסבר הפסוק ככלל ופרט וכלל שבי"ג מדות. בתוך מדרשי הזוהר הבאים על התועלת הרוחנית בלימוד התורה ושמירת המצוות נמצאים מדרשים עם שנויים מסוימים הדורשים בפסוק דרכי ברור הלכה כדי להגיע להלכה פסוקה.

זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד א ... כגונא דא אמרו מארי מתניתין וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה

בקושיא, בְּחֹמֶר בְּקַל וְחֹמֶר, וּבְלִבְנִים בְּלִבּוֹן הַלְכָתָא, וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׁרָה דא ברייתא (שדה במובן של חוץ וכך הברייתא היא משנה חיצונית, שנמצאת מחוץ למשניות שקבץ רבי יהודה הנשיא), אֶת כָּל-עַבְדָּתָם וְגו' דא משנה, אס תייבין בתיובתא (קושיה עם סתירות לכאורה בהנמקות) אתמר בהון (שם) ויורהו יי עץ ודא עץ חיים וביה וימתקו המים ודא משה משיח (פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד משיח ואליהו) זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (במדבר) פרשת בהעלותך דף קנג עמוד א (התחלה דומה לזוהר הקודם והמשכו) אֶת כָּל-עַבְדָּתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּיָדְךָ בְּפָרְךְ: דא תיק"ץ (ר"ת ת'שבי י'תרץ קושיות ובעיות - פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד אליהו), ורעיא מהימנא (כנוי למשה רבינו) תמן אתקיים בך שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו ובהאי עץ הדעת טוב ורע דאיהו איסור והיתר, ובאינון רזין דאתגליין על ידך זוהר חדש - תיקונים כרך ב דף סג עמוד א

אֶת כָּל-עַבְדָּתָם דא פיסקא אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּיָדְךָ בְּפָרְךְ דא פירכא (טיעון המפורר מהלך הסבר בהלכה) כד מטי לעומקא של הלכה איתמר בהון לית הלכה כפלוני. ואית אחרנין דמשתדלי בה לשמה [דאינון מארי תריסין דבי מדרשא] (וחכמים אחרים המכונים בעלי תריסין (מגינים) מנסים להגן על טיעון, לברר מדוע טיעון מסוים נדחה) דאיתמר בהון אדם כי ימות באהל כמה דאוקמיה מארי מתניתין [ברכות דס"ג] אין התורה מתקיימת אלא כמי שממית עצמו עליה (להקים את בעלי המשנה שנדחו).

זוהר חדש - תיקונים כרך ב דף סה ע' ב - דף סו ע' א (מדרש רותני רחב היקף במקורות הרוחניים של רוב הדברים הנדרשים במובאות שכאן וביניהם) וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׁרָה. בג"ש (בגזירה שווה).

זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (במדבר) פרשת פנחס דף רכט עמוד ב

וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה דא קושיא, בְּחֹמֶר דא קל וחומר, וּבְלִבְנִים בְּלִבּוֹן הַלְכָה, תקונא רביעא וחמשא – נשים לב כי בְּעִבְדָּה קָשָׁה – מונח רביע, מתאים לענין המוזכר כנראה התיקוני זוהר תקונא רביעא וחמשא

הקישור לתבניות הטעמים ולכעין מידה כלל ופרט וכלל:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אֲתָנָן, סְלוֹק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹדֵק פִּשְׁטָא – מוציא מפשטו; מֵרָאָה – רבוי; דְּרָאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מִמְעַט, לא ממש; טַפְסָא = טרָאָה – שני משמעות, רבוי ממשט; מֵרָאָה טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דְּרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טַפְסָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְק' – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָאָה סְגוּל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זֶקֶה-קָטָן – 2; זֶקֶה-גְדוֹל – 3; רִבְעֵ – 4; ... זֶקֶה-קָטָן ... זֶקֶה-קָטָן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־שׁ – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קָטָנָה = תְּרַסָא – דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פִּרְ – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

מדרשי זוהר שהובאו מלמדים על השורשים הרוחניים של הבירור ההילכתי ועל התועלת הרוחנית בלימוד התורה ושמירת המצוות. בתוך כך הם מלמדים על כלי ברור הלכה כדי להגיע להלכה פסוקה.
 ע"פ תבניות טעמי המקרא הפסוק מלמד על הבירור ההילכתי בכעין ככלל ופרט וכלל.

וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואזלא, הוא רמז ללימוד בכעין כלל ובפרט, הכלל הוא יגיעת ברור **בַּעֲבֹדָה קְשָׁה** בקושיא, קושיה הלכתית ששרשה בחמישה חומשי תורה, שיש לברר ע"י הכלים הנלמדים מהפרטים **בְּחֵמָר בְּקֶל וְחֹמֶר, וּבְכֹל בָּנִים בְּלִבּוֹן הַלְכָתָא, וּבְכֹל-עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה**. בג"ש (בגזירה שווה) (ובגירסה אחרת) **וּבְכֹל-עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה דָא בְרִיתָא** (שדה במובן של חוץ וכך הברייתא היא משנה חיצונית, שנמצאת מחוץ למשניות שקבץ רבי יהודה הנשיא), **אֵת כָּל-עֲבֹדָתָם** וגו' **דָא מְשַׁנָּה**, (מצד אחד זה פרט, כי המשנה היא מסורת מבוררת שרבי יהודה הנשיא כלל במשנה, מצד אחר זה שייך לכלל בתראה)

ללא הכלל בתראה היינו אומרים שאין ביגיעת הברור של קושיה הילכתית אלא הכלים שנמנו בפרטים. לכן בא הכלל בתראה וחזר וכלל **אֵת כָּל-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּהֶם בְּפָרֶךְ**: ללמד

- (א) שהפרטים הם משלים – הדגמות של אלו כלי בירור הלכתי יש לרבות והם כל המידות ודרכי הלימוד שהתורה והאגדה נדרשת בהם, וכן כל המקורות האפשריים לברור ההלכה.
- (ב) מהברור ההילכתי יוצאה הלכה פסוקה על בסיס המקורות המתאימים ודרכי הלימוד המתאימים ומותרה מחוץ להלכה את מה שלא נכלל מהדיון התורני בפתרון הקושיה ההילכתית. כמו-כן קושיות שלא הובררו נותרו ל-משיח ואליהו לפותרן. ראה **(שמות ב, 1) מִשְׁה וְתֵאמָר** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה תקע"ו (576) גי' המלים המוטעמות עולה תתקצ"ב (992), ההפרש בין שתי הגימטריאות עולה 992 – 576 = 416 תי"ו. באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 416 עולה משי"ח ואליה"ו.

שמות ב, 1: וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם לְבָן וְתַקְרָא שְׁמוֹ מִשְׁה
וְתַקְרָא שְׁמוֹ מִשְׁה וְתֵאמָר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

וְתַקְרָא שְׁמוֹ מִשְׁה – מהפך פשטא זקף-קטן, לימוד כפשוטו **כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ**: היינו משיתי אותו, התוכן מלמד על הצלת משה מן המים, לימוד היוצא מפשוטו של הכתוב מפורש ע"פ **ספורנו** ממלט ומושה את האחרים. היוצא מן הפשט נתמך בתבנית הטעמים של **כִּי מִן-הַמַּיִם** – מרכא טפחא – תור לרבות, שימלט אחרים מן המים כפי **ספורנו וְתַקְרָא שְׁמוֹ מִשְׁה** – ממלט ומושה את האחרים. הטעם שקראתיו משה להורות שימלט את האחרים הוא כי אמנם משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עיריין כדי שימלט הוא את האחרים.

וְתֵאמָר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, הצעה (א) שלושה אמרו שמו (א) ע"פ **[אברבנאל שמות ב]** אמו של משה קראה שמו בלשון עברית והסברו: שאם היה לשון למדבר בעדו היה לו לומר משיתיהו עם יו"ד בין התי"ו והה"א כי הוא סימן למדבר בעדו וענינו משיתי אותו אבל הוא חסר יו"ד בין התי"ו והה"א **מְשִׁיתָהוּ** שפירושו (את בת פרעה) משית אותו;
 (ב) הפשט שבת פרעה קראה שמו משה וע"פ **[חומת אנך ו-1 פני דוד]** מלת **מְשִׁיתָהוּ** שמשוה יוציאה מן אפילת הגיהנם של עבודה זרה במצרים; (ג) הקב"ה קרא שמו משה ושם שם זה בפי אם משה ובפי בת פרעה.
אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכתב בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפייה שם **מִשְׁה** וגו'

- **טט** - **מִשְׁה וְתֵאמָר** – זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עיריין כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפייה שם משה וגו'
- **[י' כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ [יא] וַיִּתְּנוּ** - פסק, בקריאה ברצף כאילו ללא סלוק **וְתֵאמָר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ: וַיִּתְּנוּ** כעין מידה סודר שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' **וַיִּתְּנוּ** - פסק, במשמע כך הוא הנה, היא משה אותו והוא משה (האיש) משה (כפועל שמשמעו ממלט) אחרים

רש"י מְשִׁיתָהוּ - שחלתיה והוא לשון הוצאה בלשון ארמי. **מְשִׁיתָהוּ** - סלוק, מגביל. טעם סלוק משמעו עולה, זאת מהותו של משה עולה ומעלה אחרים עמו לה' יתברך בלבד.

מִשְׁה, בתורה: מלת משה בלבד – מופיעה ב- 567 פסוקים, ובהם 614 מופעים (תרי"ג ועוד אחד), מלת *משה (היינו עם קידומות) מופיעה ב- 580 פסוקים, ובהם 632 מופעים, מספר העולה למלים תור"ה אהי"ה כשם שבו התגלה ה' אל משה בסנה וההתגלות בשם אהי"ה לעתיד לבוא. סה"כ מופעי השם משה 632 + 614 = 1246 מופעים.

מִשְׁה וְתֵאמָר - זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד אפשרי של דבר החוזר וקורה, כעין הקש משה גואל ראשון למשיח גואל אחרון.

מִשְׁה וְתֵאמָר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה יסו"ד מלכו"ת תקע"ו (576) ע"פ יעב"ץ ואמרי נועם האדמו"ר מדזיקוב, ההמשך של טט: גי' המלים המוטעמות עולה תתקצ"ב (992), ההפרש בין שתי הגימטריאות עולה 992 – 576 = 416 תי"ו. באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 416 עולה משי"ח ואליה"ו. ראה **(שמות א, 1) [זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד**

א] ... **אם תייבין בתיובתא** (קושיה עם סתירות לכאורה בהנמקות) **אתמר בהון (שם) ויורוהו יי' עץ ודא עץ חיים וביה וימתקו המים ודא משה משיח** (פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד משיח ואליהו): **ובטעמי הפסוק (במ' בהע' יא, כא) וַיֵּאמֶר מִשְׁה** – זקף סגול בתפקיד מוסיף משה על משה **שְׁשִׁמָּאוֹת אֱלֹהִים** וזה כמובא ב- **[אוצר הזוהר, הרב דניאל פריש זצ"ל ח"ב ע' תק"ד]** ערך משה ששים רבוא. אשה אחת ילדה ששים רבוא, ומנו משה. (תקוני זוהר ת' ס"ט קיב א') ערך ששים רבוא. נשמתא דמשה רבנו כלילא משתיין רבוא (תקוני זוהר ת' ע' קלה א). ומרומז ב- **רַגְלֵי הָעָם** – גי' המלים עולה נח"ש ותיקונו חש"ן ו-משי"ח זה משי"ח **[אוצר הזוהר ח"ב ע' ת"ק]** ערך משה, סיומא מלכא משיחא הוא - משה בסיומו יהיה מלך המשיח (זוהר ח"ג ר"ס ב'), וההפרש מתקע"ו עולה רי"ח **וַיִּתְּנוּ וַיִּתְּנוּ בְּיָרְאֵת ה'** באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 992 עולה, שבול"ת נר"ד, רמז לכך שמשוה בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחין בחוש הריח **וַיִּתְּנוּ בְּיָרְאֵת ה'** **(שעינה יא, ג)** של כל אחד, עו"ל מלכו"ת שמי"ם – משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים, ימ"ן הו"ה רוממ"ה ימ"ן הו"ה עושה"ה חי"ל (תהלים קיח – טז)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
הפניתי ההשערה: **אֲתָנָה**, **סְלוֹק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מוֹנָה** – רבוי; **מִתְקַן פִּשְׁטָא** – מוציא מפשט; **מִרְכָּא** – מאריך; **רְבוּי**; **דְרָגָא** – מצרף; **תְּבִיר** – מחלק; **מַעֲשֵׂה**, **לֹא מַעֲשֵׂה**, **טַפְסָא** – טרָאָה – שני משמעות, רבוי ממשט; **מִרְכָּא טַפְסָא** – קב – שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דְרָגָא תְּבִיר טַפְסָא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מִקְפָּה** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פִּסְקָא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זְרָקָא סְגִיל** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פִּשְׁטָא** – פשוט, 1; **זְקָה-קָטָן** – 2; **זְקָה-גְדוֹל** – 3; **רְבִיעַ** – 4; ... **זְקָה-קָטָן** ... **זְקָה-קָטָן** בחצי פסוק – היקש; השלישית: **קְדָמָא** – סדר קדמות; **אֲוֹלָא** – גֵרֵשׁ = גֵרֵשׁ־ס' – יוצא מהענין; **קְדָמָא וְאֲוֹלָא** – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תְּלִישָׁא-קָטָנָה** – **טרָאָה** – דרוש בפסוק שער, מוציאה; **תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה** – **תְּלִישָׁא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; **פִּרְזָא** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אסור להכותו אחר הנישואין, וסיים וז"ל לא דווקא המכה בנו גדול אלא כל הגורם מכשול לחברו חייב נידוי ומגדין אותו כש"כ הרמב"ם בהלכות נדוי.

אבל כתב ב-**[הנהגות ופסקים (הגר"ח זוננפלד) הלכות תוכחה ד']** קודם שעשה אדם את העבירה צריך למחות בו אפילו **בכח בהרמת יד**, אבל לאחר שכבר עשה אין להרים יד עליו, (ובהערה כתב) וזהו רק קודם המעשה אבל אח"כ לא, וכדאיתא בארחות חיים להרא"ש (סי' ק"ט) אלא תרים ידך על חברך ואף אם הוא מקלל וכו' (ובהערה כתב) והשואל דייק דרשאי להפרישו **אף בהרמת יד** מדאמרינן בע"ז (י"ח א') מי שיש "בידו" למחות, שחבר **אפילו בהרמת יד**, ויתכן שרבינו הסכים לראיה זו. ועיין בדברי הגמ' ב"ק (כ"ח א') וברש"י שם דרשאי להלקותו ולהפרישו, וברש"י כתובות פו, ב כתב **מִכְּפִין** אותו קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים, ובמנ"ח מצוה ח' כתב דאינו אלא היתר אבל החובה רמיא אבית דין. וכדברי רבינו מבואר בתרומת הדשן סי' רי"ח, ודין מחאה זה הוא בכל אדם, כמבואר ביש"ש בב"ק פרק ג' דין ט'. ועי' בזה בקצוה"ח סי' ג' סק"א, בנתי"מ ובמשו"ב נתיבות (שם) לחלק בין הפרשה מאיסור וכפיה על מצוות עשה שהוא דווקא בבית דין, וע"ע בחת"ס חו"מ סי' קע"ז, רעק"א כתובות פו, א ובאמרי בינה דיינים סי' ט'.

סיכום תלשא ללימוד אלפניו: **(שם' ב"ג) לְמַחַת תִּכְּחַ רַעְיָךְ: ... (שם' ב"ג) וְיִאָמֵר** – תלשא כמלמד לכתוב לפניו, (א) ע"פ **[שו"ת להורות נתן חלק י סימן סח]** (יא) ועיין בשו"ע הרב ז"ל (ה' נקי גוף ונפש סעיף ד') בתפקיד **שיעור זמן** לאב ש-מותר להכות בניו הקטנים אפילו שלא בשביל חינוך תורה ומצוות אלא כדי להדריכם בדרך ארץ. ותלשא במשמע תלש איסור להתיר לבית-דין גם שלא של סמוכים להכות מפני שלום הציבור ומניעת עבירות. (ב) שיעור הפעמים שיכה בניצוין כדי שיקבע כרשע (חזקת רשע) **(שם' ב"ג) שְׁנַיִם אֲנָשִׁים** – מיעוט "אנשים" שניים, מדוגמאות בתו"כ – (וי' מצ') אפשר להסיק כי **שְׁנַיִם אֲנָשִׁים** במקף מלמד על שניים שוים לכתחילה. **עֲבָרָה** – טפחא, בתפקיד כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **נִצְיָים** (א) דרך ריב ביניהם (ב) מיעוט לשון רבים, שניים, מלמד שלכל אחד מן האנשים כבר היו לפחות שתי עבירות של "נצים". בזה זה כמו במחלוקת הידועה האם חזקה נקבעת בפעם השלישית או בפעם הרביעית.

רַעְיָךְ – סלוק, מוגבל לאסור מכה דרך נציון (ריב) ובזיון. **[שו"ת להורות נתן חלק י סימן סח]** שאם אינו מכה דרך ריב ליכא לאו. סמ"ג (עש"י ע') ... אם מכה שלא בדרך בזיון ליכא לאו. וכגון: **[שו"ת להורות נתן חלק י סימן סח ט]** ... וכן ראיתי בבאורי הגרי"פ פערלא ז"ל על ספר המצוות לר"ס"ג (ל"ת מ"ז דף מ"ה ע"א), דמה **כל מכה וחובל זולת זה** שכתב הרמב"ם דחובל אסור דרך נציון או בזיון, לא בא אלא לאפוקי מכה לרפואה או האב הרודה את בנו ורב את תלמידו, אבל הו"ל בכלל דרך נציון או בזיון עיין שם.

וְיִאָמֵר – תלשא, בתפקיד ללמד לכתוב ממנה ואחריה, כאן שיעור של שלושה אנשים שהיו ביחד, שאם דברים שנאמרו בפניהם אין זה נחשב לשון הרע. הכאה בדיבור הפה, הלכות שמירת הלשון, לשון הרע. וכן אם שלושה ראו מעשה, או רבים ראו מעשה דומה, אמנם כל אחד לעצמו, זה בבחינת דבר שנשמע ונודע ואז מותר לספר. **[רמב"ם דעות פ"ה ה"ה]** אחד המספר בלשון הרע בפני חברו או שלא בפניו, והמספר דברים¹ שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע, **ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה** כבר נשמע הדבר ונודע, ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת אין בו משום¹ לשון הרע, והוא שלא יתכוין להעביר הקול² ולגלותו יותר.

[הגהות מיימוניות הל' דעות פ"ה ה"ה] [1] סנהדרין פ' זה בורר מנין לדיין שלא יאמר אני מזכה וחברי מחייבין תלמוד לומר לא תלך רכיל: [2] ואם האומר מזהיר שלא לומר אפילו אמרו בפני רבים יש בו משום לשון הרע כדאמר בפרק זה בורר (לא א) שהוא תלמידא דגלי מילתא דאיתמר בבי מדרשא בטר עשרים ורתין שנין ואפקיה ר' אמי מבי מדרשא ואמר דין גלי רזיא. ספר המצוות: [ח] פ"ק דיומא גרסינן מנין לאומר לחבירו דבר שהוא בכל יאמר עד שיאמר לך אמור ת"ל מאהל מועד לאמר לא אמור בדברים ע"כ: [פרק בתרא דמגילה דף כ"ח מר זוטרא כי הוה סליק לפורוייה אמר שרי ליה לכל מאן דצערן ע"כ]: **[כסף משנה הל' דעות פ"ה ה"ה]** ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה וכו'. בפ"ג דערכין (דף י"ז) וכתבה הרי"ף פרק במה מדליקין כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מ"ט חברך חברא אית ליה. וכתב רבינו והוא שלא יתכוין וכו', כלומר שזה שהתנינו היינו שאם יבא במקרה לדבר בענין אינו אסור לאומר אבל לא שייתכין לגלות הדבר יותר, ולא הוצרך רבינו לפרש שאם האומר הזהירם מגלותו שהם אסורים לגלותו דהא אין שם טענת חברך וכו' שכל אחד יזהר מגלותו סודו:

[כתב-עת שמעתין 170, התשס"ח 125 – 139] **[הפצת מידע על מישוה מסוכן]**. החובה לאכוף שמירת פרטיות. ... בעל תפקיד ששגג וגילה סוד הקהל לאחד מקרוביו ... אם יוסיף לעשות כן, יש לסלקו מן הפרנסות ... יש לפסול מי שמגלה סוד מלהימנות עם טובי הקהל.

האם פקע האיסור כשהדבר נודע לרבים? כאשר פרטי המקרה נודע לרבים ... ויש להניח שתוך זמן קצר יודעו גם במקום אחר לשם עבר הפוגע, האם מוטב יהיה להקדים את המאחזר, שבהכרח יבוא, ולספר על מעשי הפוגע כדי שיוכלו להשמר מפניו קודם שיפגע באחרים. האם העובדה שהמידע כבר הופץ מתירה אמירתו?

[תוס' ערכין טו, ב'] ד"ה כל מילתא, וכן רבנו יונה, **[בבא בתרא לט, א]** עולה שלא כרמב"ם, ולא כל דבר שכבר נודע מותר בפרסום, אלא רק דברים שניתן לפרשם לחיוב ושלילה. הם מפרשים את ההיתר בכך שהם מניחים שאותו אדם שאמר את דברי הלשון הרע בפומבי, התכוון לטובה.

מִי – מונח מלמד על כעין רבוי הסברים של תבנית הטעמים של **שְׁמִיךָ לְאִישׁ** – גרשיים קדמא, בתפקיד של דבר שאמור היה לקרות מאוחר וקרה מוקדם, כאן סיפור מעשה משה שלפי מדרש אחד רק נער אחד ראהו והוא סיפר לדתן ואבירם, לא היה ראוי להתפרסם כי לא היה ברבים ולא היה בו נזק לישראל שיהיה צורך להזהיר את ישראל משה.

שָׂר וְשִׁפְטָא עֲלֵינוּ – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט המקרא. (א) הם הוציאו עליו לשון הרע לפרעה על המעשה ועליו שהוא נער, כי לפי דרשות כמו ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שמות י]** ועדיין אין אתה איש ועודך נער ומשה היה בן ששים, ובמקור אחר היה בן עשרים. (ב) **שְׁמִיךָ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָא** – גרשיים קדמא מהפך פשטא, מופע שני בתורה מתוך 12, פעולה שהתחילה, מושעת, מתחילה שוב, כאן זה גלוי הגואל לפני זמנו הראוי וזה הנדרש ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שמות י]** ברח למדין ועשה שם כ' שנה (ועד שהיו ראויין ישראל לגאולה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אֶתְּחִיל בְּחֵן פֶּסֶחַ (נִקְרָא יְסוּד וּתְפִקִיד) – לְהַבְדִּיל; מוֹנֵחַ – רְבוּי; מוֹדֵק פֶּשְׁטָא – מוֹצֵא מִפֶּשְׁטֵי; מִכְּאָרְךָ, רְבוּי; דְּרָאָה – מִצְרָה; תְּבוּר – מִחֲלָק, מִמַּעַשׂ, לֹא מִמַּשׂ; טְפָאָה = טְרָאָה – שְׂוֵי
 מִשְׁמֵוֹת, רְבוּי מִפֶּשְׁטֵי; מִכְּאָרְךָ טְפָאָה – קָבְ נִשְׁמֵוֹת לְגוֹלוּ, יְתוּר לְרִבּוּת, מְכַל מְקוּם; דְּרָאָה תְּבוּר טְפָאָה – קְבוּצָה עִם הַלְכָה שׁוֹה לְפִרְשֵׁיהִי; מִכְּאָרְךָ תְּבוּר טְפָאָה – קְבוּצָה עִם הַלְכָה לֹא שׁוֹה לְפִרְשֵׁיהִי; תְּבוּר מִכְּאָרְךָ טְפָאָה – קְבוּצָה שֶׁהַלְכָה
 הִלְכָה רַק עַל חֵלֶק מִפִּרְשֵׁיהִי; מְקָף – רֵב-מִצַּב שֶׁל הַמּוֹטָעִים, בְּד"כ מִצַּב אֶחָד נִדְרָשׁ; פֶּסֶחַ ו- סוֹדוֹר שְׂנִחֲלֵק, הַשְׁלֵם וְהַחֲלֵק נִדְרָשׁ; זְרָאָה סְגוּלָה – מוֹסֵף מֵהַעֲנָן עַל הַעֲנָן אִו גּוֹרֵעַ מִמֶּנּוּ; פֶּשְׁטָא – פֶּשׁוּט, 1; זְקָה-קָטָן – 2; זְקָה-גְדוֹל – 3;
 רְבִיעַ – 4; ... זְקָה-קָטָן ... זְקָה-קָטָן בְּחֵן פֶּסֶחַ – הַקֵּשׁ; הַשְׁלִישִׁית – (קְדָמָה – סִדּוֹר קְדוּמִת; אֹלְאָה = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁי"ט – יוֹצֵא מֵהַעֲנָן; קְדָמָה וְאֹלְאָה – מַלְמֵד) דְּרוּשׁ בְּפִסּוֹק בְּכַעֲנֵן חֵלֶק מִי"ג מִדּוֹת דֹר' יִשְׁמַעְיָל; תְּלִישָׁא-קְטָנָה = תְּרַסָּא –
 דְּרוּשׁ בְּפִסּוֹק שְׁעוֹר, מִחֲזָרָה; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דְּרוּשׁ בְּפִסּוֹק וּלְפָנָיו שְׁעוֹר, מִחֲזָרָה; פֶּרֶז – דְּרוּשׁ מִהַפְסוֹק רֵעוּן לְנוֹשָׂא אַחַר בְּהַלְכָה;

1.8 שמות א,א (התשע"ח, בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ.

וְאֵלֶּה – רביעי, בתפקיד ארבע שמות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים ע"פ בעה"ט - ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשבייה לא שינו שמותם.
 תפקיד טעם רביעי וְאֵלֶּה – רביעי, מורה לרבות על שמירת שמותם עד ארבעה דברים ששמרו עליהם במצרים.

נאמר ב-[מדרש תנחומא (בובר) (פרשת בלק סימן כה)] וישב ישראל בשטים (במדבר כה, א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, כך שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות. (פי' [הרא"ש עה"ת (במדבר כה)] שניא' [שם ג'כב] וְשְׁאֵלָה אֵשָׁה מְשִׁכְנָתָהּ וּמַגְרָתָהּ בֵּיתָהּ פְּלִי"י כֶסֶף וְכָל יָהָב וְהִיא הַדְּבַר הַזֶּה מוֹפֵק אֲצֵל מִי מִשָּׁה י"ב חֲדָשִׁים. וּב-[מכילתא דרבי ישמעאל בא מסכתא דפסחא פרשה ה] לומד מפסוק זה שלא נחשדו על לשון הרע ושלא הלשינו על כוונתם זו), ולא נפרצו בעריות.

וכן נאמר ב-[ויקרא רבה (וילנא) (פרשה לב)] רב הונא (גי' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בערוה בספר [מוסרי הרמב"ם, מובאת דרשת האדמו"ר מבעלז זלה"ה, שנת התרצ"ז] איתא במד"ר פר' זו, וכן במד"ר שה"ש ובמדרש שו"ט בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים: א) שלא שינו את שמם, ב) שלא שינו את לשונם, שדברו בלשון הקודש, ג) שהיו גדורים בעריות, ד) שלא שינו את מלבושם. ואיתא עוד במדרש רבא פרשה זו דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים וגו'

מלת וְאֵלֶּה – מוטעמת בטעם רביעי שמושער שכאן משמש בתפקיד של ארבע. דבר זה מתבסס על האוסף של 17% מהרביעי שבתורה שרשמתי עד עתה ע"פ דרשות התורה שבעל-פה שבהם במקום הופעת טעם רביעי יש ארבע דרשות, ובמקום הופעת מונח רביעי יש לפחות ארבע דרשות. אפשר שגם כאן מרמז למסורת חז"ל לדרוש ארבעה דברים, ששמרו עליהם בשבייה של מצרים ובזכותם נגאלו ממצרים. ע"פ ויקרא רבא ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – שמרו מסתורין שלהם, לא נפרצו בעריות, ב-[מנחם ציון פרשת בשלח] וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל [ויק"ר פל"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם, (מוציא לשון הרע - מיסתורין ומכניס לבוש) ולא מצאתי גירסה זאת. אפשר היה להסביר ששמות כבר מוזכר בכתוב והארבעה דברים מתרבים על על השם: לשון הקודש, שמירת הלשון, גדורים בעריות, לבוש. אבל המדרשים מדברים רק על ארבעה דברים ושמות הם אחד מהם.

אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. חצי פסוק זה בעל תבנית טעמים כלהלן: אֶת יַעֲקֹב – (אתנה) מונח זקף-קטן ותוכנו תאור, ואחריו אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ - פעולה. תבנית העשויה ללמד במידת לימוד לאחריו ואלפניו.

[אור החיים] נותן פירוש אחד שרק בני יעקב באו מרצונם ולא שאר יוצאי ירכו. אבל בפירוש אחרון כתב עוד ירצה אומרו הַבָּאִים וגו' שבא ליומר מופת חותך כי ברצונם באו והראיה שאחר מות אביהם ועלו ארצה כנען חזרו פעם ב' כאמור בפרשת ויחי, והוא אומרו הַבָּאִים מִצְרָיִמָה אֶת יַעֲקֹב מחדש אִישׁ וּבֵיתוֹ. בָּאוּ אחר שעלו משם חזרו למצרים אִישׁ וּבֵיתוֹ ומנה הכתוב מי הם בעלי צדקות זה ראובן וגו' הא למדת כי ענפי האילן כאילן עצמו שוים לחפוזן בגזירת מלך ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' וגו'; היינו הלימוד מ- אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ מלמד אלפניו אל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה שכל יוצאי ירך יעקב באו לקיים גזירת מלך ולא רק בני יעקב.

שמות א,ו: וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל-אַחָיו וְכָל-הַדּוֹר הַהוּא:

(ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצָמוּ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ

(ח) וַיָּגֶם מֶלֶךְ-חֹדֶשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָרֵדֶה אֶת-יוֹסֵף:

(שמות א,ו) וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל-אַחָיו – מהפך פשטא זקף-קטן, מהפך פשטא זקף-קטן בתפקיד שני לימודים בנסיבות מותו המוקדם של יוסף. מהפך פשטא מוציא לפחות לימוד אחד מפשט הכתוב.

לימוד (א) (הנהגה ושלטון על מצרים) [תורה שלמה = תו"ש נא] ... והלא יוסף היה הקטן שבהם [ולקח טוב] חוץ מבנימין) אלא שהרבנות קוברת לבעליה ואבק מלכות קשה [אבות דר' נתן נוסח ב' מכת"י, פכ"ב] [ולקח טוב] ומת קודם לכולם.

(שמות א,ו) וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל-אַחָיו – מהפך פשטא בתפקיד מגלה על היפוך הטבע מסיבות אחדות המובאות במדרשים. שבדרך כלל בדרך הטבע המוקדמים להיוולד הם המוקדמים למות, וכן, כמשנה למך היו לו תנאי ואיכות חיים טובים מאחיו, ואף-על-פי-כן יוסף הצעיר מרוב אחיו מת קודם לכולם, ולוי שהיה השלישי מבין האחים מת האחרון.

לימוד (ב) (הנהגה ושלטון על ישראל) [תו"ש הערה נא] (ע"פ [מדרש שכל טוב] לפי שנהג ברבנות עליהם ... הוא אמר [בר' ויחי נבא] אֹנְכִי אֶכְלָלְךָ אֲתָכֶם אמר הקב"ה ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה, לפיכך מת יוסף תחלה, ואחר כך כל אחיו. אפשר שיוסף היה לו תלות את כלכלת אחיו בה' ולא בעצמו.

(בר' ויגש מתיא) וְכָל-פְּלִטֵי אֶתֶר שָׁם כִּי-עוֹד חָמַשׁ שָׁנִים רָעַב פְּרִתְנַשׁ אֲתָהּ וּבֵיתָךְ וְכָל-אֲשֶׁר-לְךָ: למה "שכל טוב" המובא ב-(שמות א,ו) לא מעיר על מלת וְכָל-פְּלִטֵי שהקב"ה אמר ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה?
 במסגרת זאת אפשר לשלב גם את הסיבות הבאות: [תו"ש נב] י' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו ושמע יוסף את הדבר ושתק ושתיקה כהודאה לפיכך נתקצרו משני חייו י' שנים [פרקי דר"א פל"ט], [תו"ש נג] למה מת יוסף קודם לאחיו, שלא יאמר הוא אם אחיו מתים תחילה, הרי לקח הקב"ה אחי (כעונש) שמכרוני מביתי וקברתי [מדרש].

וְכָל – טפחא, טעם טפחא כעוצר גורם לשנוי ניקוד מילת "כל" לחולם חסר, כאשר ברב הפעמים בתורה מלת "כל" מלווה במקף ההטעמה מתרחקת ממנה למלה הבאה ולכן הניקוד הוא קמץ-קטן.

וְכָל – טפחא בתפקיד שנוי ללמד שאין משמעות מלת "כל" הכל ממש וגם שאין למדין מן הכללות (היינו ממלת כל, שזה הכל ממש) כמובא ב-[תו"ש הערה מט] ... ובלקח טוב פינחס כו, א, יבא קלב, רבי ישמעאל אומר שאול בן הכנענית הוא זמרי בן סלוא וכי' שהיה במפקד במדבר סיני, ואל תתמה שהרי שאול בן הכנענית היה מיורדי מצרים וחיה עד סוף ארבעים שנה של מדבר, והא כתיב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשערה: אתנח, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; מעט, לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישית – קדטא – סדר קדומות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדטא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא –
דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בחלקה;

(שמות א, ו) וַיִּתֵּן יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל-הַדּוֹר הַהוּא: תשובתך שהרי סרח בת אשר היתה מיורדי מצרים וחיית והיא נחשבת בערבות וריחו, ואין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ. וראה שם בלק"ט (פינחס קלב, ב) מ"ש ושם בת אשר סרח.

שמות א, ז: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל – מונח רביעי, אפשר שמלמד על לפחות ארבע סיבות לרובי המבורך של בני ישראל.

סיבה (א) זה היה כבודם וגדולתם כל זמן שחיו יורדי מצרים כנלמד ב-**[תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק פ"ה, ה"י]**
כל זמן שהיה יוסף וישבטים] קיימין היו ישראל מתנהגין בגדולה וכבוד שני' **(שמות א, ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ** משמת יוסף מהו
אומ' וימת יוסף וגו' ויקם מלך חדש וגו' ויאמר אל עמו וגו' הבה נתחכמה לו וגו'
סיבה (ב) [שמות רבה (וילנא) שמות א, ח] מהשגחת הקב"ה בלבד משמתו יורדי מצרים; **סיבה (ג) [מברכת הארץ (שם) רבי נתן אומר וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם כחושים של קנים וב- [שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, יב]** הארץ האכילה אותם שמן ודבש, הארץ
בלעה את הילדים בשעה שהמצרים חיפשו להרגם, **סיבה (ד) [מגזירות פרעה (שם' א, יב) וְכָאֲשֶׁר יַעֲנֵנוּ אֱלֹהֵינוּ יִרְבֶּה וְכֹן יִפְרֹץ**
[זוהר שמות [המתחיל בדף ב, ע' א]] תנא בשעתא דמסר קודשא בריך הוא לישראל לשרא דמצראי גזר עלייהו ז' גזרות שישעבדו
בהון מצראי הדא הוא דכתיב **(שם' א, יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחַמְרֵי וּבְלִבְנֵים וּבְכַל-עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת פְּלִעְבְּדֵיהֶם אֲשֶׁר-עָבְדוּ בְּהֶם**
בְּפָרֹה; ולקבליהון שבעה לטב **(שם' א, יז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:**
סיבה (ה) בזכות נשים צדקניות [שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, יב] ובסגנון דומה ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי**
(ט) [לח, יא]] ... דרש ר"ע בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, ומה עשו בשעה שהיו הולכות לשאוב מים,
הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים ככדיהן ושואבין מחצה מים ומחצה דגים, ומוליכות אצל בעליהן ושופתות להם שתי קדרות
אחת של חמין ואחת של דגים, ומאכילות אותן ומרחיצות אותן וסכות אותן ומשקות אותן, **[מדרש תנחומא (שם) בזכות אותן המראות**
שהיו מראות לבעליהן, ונוקקות להם בין שפתים,

פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ – בכתוב זה יש שתי תבניות טעמים, וכל אחת מלמדת על ענין מסוים.
פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ – דרגא תביר מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל כל אחד חלה אותה הלכה (א)
או ענין (א), או שהם מצטרפים. אפשר שענין (א) הוא שכל אשה הייתה יולדת ששה בכרס אחד, כנדרש במדרשים אחדים כגון
[מכילתא דרבי ישמעאל בשלח] להלן.

ב-**(שם' א, א)** וב-**(שם' א, ז)** עד כאן למדנו על שבחי בני ישראל במצרים. העיון הבא מביא השלכות קשות לבני ישראל מהירידה למצרים.
וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ – תביר מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה הלכה (ב) או ענין (ב),
אפשר שענין (ב) מרמז שרק מיעוט מכל הנולדים במצרים יצאו ממצרים והאחרים מתו בשנות עבודת פרך כ-**[רש"י סנה' קא, ב]**
ובשלושה ימי אפילה ונקברו במצרים ע"י הנותרים כ-**[מכילתא דרבי ישמעאל בשלח]**.
בְּמֵאֵד מְאֹד התוכן נדרש כחלק מהרובי המורד, אפשר כי תבנית הטעמים של **בְּמֵאֵד** – מונח, מרבה, **מְאֹד** – אתנח, מגביל – כאן
ממעט. מוצע לומר, שהיו סיבות אחדות למותם של חלק מהנולדים במשך בשנות עבודת פרך ובשלושה ימי אפילה.
מיתה בשנות עבודת פרך, כגון: **[ילקוט שמעון, לסרי שמעון ע' 66 (אוצר החכמה)]** לקצר השיעבוד, **[כרם טוביה: ליסיצין טוביה ע' 220 (אוצר החכמה)]** לרבות אשמת מצרים,

[בבלי סנהדרין קא, ב] מיכה - שנתמכך בבנין, **[רש"י סנה' קא, ב]** נתמכך בבנין - של מצרים, שנתנוהו בבנין במקום לבנה,
כדמפרש באגדה, שאמר לו משה להקדוש ברוך הוא: **(שם' ה, כב)** אתה **הַרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה** - שעכשיו **(יד רמה)** שאין נותנים להם תבן) אם אין
להם לבנים משימין בניהם של ישראל בבנין, אמר לו הקדוש ברוך הוא: קוצים הם מכלין, שגלוי לפני אילו הם חיים היו רשעים
[גמורים] **(יד רמה)** ומביאין רעה לעולם), ואם תרצה, תנסה והוציא אחד מהן, הלך והוציא את מיכה **(יד רמה)** שעבד ע"ג),
מסקנת טט מ-**[הגדה של פסח, חתן סופר: ארנפלד שמואל ע' 93 (אוצר החכמה)]** הקב"ה מיהר לטהר את העולם בכ"ו דורות ובפרט
בשנות השיעבוד הקשה במצרים, במקום באלף דור מחטא אדם הראשון, כדי לתת את התורה, ואפשר שמיתת הנולדים במצרים קשורה
לתיקון זה, כדי להגיע לדור המסוגל לקבל התורה.

מיתה בשלושה ימי אפילה, כגון **[מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא] (שמות א, ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ**
וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ שהיתה האשה יולדת ששה בכרס אחד ואתה אומר אחד מחמש מאות עלו העבודה לא אחד מחמש מאות עלו אלא
שמתו הרבה מישראל במצרים ואימתי מתו בשלשת ימי אפלה שנאמר **(שם' בא' יבג) לֹא-דָרְאוּ אִישׁ אֶת-אָחָיו** שהיו קוברים מתייהם והוורו
ושבחו להקב"ה שלא ראו אויביהם וששו במפלתם
בדרך כלל מוסבר שהמתים בשלושה ימי האפילה היו מבני ישראל שלא זכו להרהר תשובה כלשהי בעקבות שמונה מכות מצרים עד מכת
החשך. הרב טאובר ממאר זאת באופן נעלה **[פרקי מחשבה – אתה בחרוננו, טאובר עזריאל ע' 143 (אוצר החכמה)]** ... בספר הזוהר
מבאר שמכת חושך לא היתה אלא גילוי האור הגנוז, ה' כביכול פשט את גלימת אורו, האור היה כה בחיר וחזק עד שהמצרים
נסתנוורו ממנו וחשך להם העולם אור זה היה חושך למצרים ואילו ליהודים אור גדול אור שרואים בו מסוף העולם ועד סופו. באור
הבהיר הזה נתגלה כבודו של ה' בצורה עצומה ונוראה רובו הגדול של העם משראה את האור הסיק מכך שאין ליהודי מה להוסיף
לאותה עוצמה מה יכול אדם לכבד את הדבר הנורא הזה זו הסיבה שהם מתו במכת חושך דוקא. והנותרים היו אלה שהסיקו שיהודי
יכול להתחסד עם בוראו גם אחרי כזה גלוי של אור הגנוז.

[מדרש תנחומא (בובר) שמות] ... (שמות א, ז) וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. אמר ר' יוחנן מילאו את מצרים. ד"א **וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.**

שנתמלאו בתי טרטיאות ובתי קרקסיות מהם, מיד גזרו עליהם לפרוש מן המטה, שנאמר **וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם [וגו']**
מדרש תנחומא בקטע זה מביא עוד מאפיין שלילי של חלק מילידי מצרים.
וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ – מרכא טפאא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, (א) ע"פ **[העמק דבר]** מלת **אֹתָם** מלמדת דלא ארץ גושן
לבד שהיה מיוחד לישראל ומלאה מישראל לבד, אלא אפילו כל ארץ מצרים ... שיצאו מרצון יעקב אביהם שישבו דוקא בארץ גושן.
(ב) חלק מבני ישראל שהתישבו ברחבי מצרים השתתפו בתרבות מצרים וזה מתואם עם **[רש"י סנה' קא, ב]** שגלוי לפני אילו הם חיים היו
רשעים [גמורים] **(יד רמה)** ומביאין רעה לעולם)
אֹתָם – סלוק, מגביל לפי **[תנחומא]** גזרו עליהם לפרוש מן המטה.